МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

Вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні

Здобувачка вищої освіти 4 курсу,
групи ММБ-19-1,
спеціальності 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент митної справи»
шифр, назва) спеціалізації (назва)

підпис здобувача вищої освіти — Павленко Інна Олександрівна

Науковий керівник
науковий ступінь, вчене звання

підпис керівника — Мельник Олена Володимирівна, к.е.н., доцент, доц. кафедри митної справи та товарознавства

Гарант освітньої програми
науковий ступінь, вчене звання

підпис керівника — Микитенко Тетяна Владиславівна, к.е.н., доц.

Допущено до захисту за рішенням
кафедри митної справи та
товарознавства
протокол від 17.05.2023 № 14

підпис завідувача кафедри — Гребельник Олександр Петрович, д.е.н., проф.

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 6 12.06.2023 _____
дата (підпис відповідальної особ

Результати перевірки до 14.06.23 _____
дата (підпис)

Результати захисту 74 (добре) 14.06.2023 _____
оцінка дата (під

Голова комісії: _____ Л.В. Дейнеко
підпис (ініціали, прізви

Члени комісії: _____ О.Л. Требельська
підпис (ініціали, прізви

_____ О.В. Мельник
підпис (ініціали, прізви

_____ Т.В. Мінтенко
підпис (ініціали, прізви

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10			
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5			
3. Знання теоретичною та практичною матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	75		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКГС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
75	С	Добре	14.06.2023	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	А	5 (відмінно)
80-89	В	4(добре)
70-79	С	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	Е	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри митної справи та товарознавства
О.П.Гребельник
01.03.2023

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачці вищої освіти
Павленко Інні Олександрівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи
Вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні
Затверджена наказом ректора від «07» 10 2022 № 4
2. Строк здачі закінченої роботи 12.05.2023
3. Цільова установка та вихідні дані до роботи
Мета роботи – розробка аналітичного інструментарію основ управління митними ризиками в Україні, зокрема, аналіз сучасного стану цієї системи й перспективи вдосконалення в Україні.
Об'єктом дослідження є система управління митними ризиками в Україні.
Предметом дослідження є вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні.
4. Перелік графічного матеріалу: робота містить 6 рисунків, 11 таблиць, 4 додатки.
Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ
1.1. Загальне поняття ризику та управління ризиками у митній справі
1.2. Історія становлення системи управління митними ризиками в Україні
1.3. Учасники системи управління митними ризиками в Україні
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ
2.1. Аналіз міжнародного й національного регулювання управління митними ризиками
2.2. Оцінка митних ризиків та їх об'єктів в Україні
2.3. Здійснення заходів з управління митними ризиками в Україні
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ

3.1. Шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ри
(на прикладі окремих митниць)
3.2. Удосконалення системи управління митними ризиками із залуч
передового досвіду зарубіжних держав

5. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів	
		За планом	Фак
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	01.09.2022	01.0
2	Вибір та вивчення навчальної, наукової та методичної літератури за темою	02.10.2022	02.1
3	Видача завдання науковим керівником	10.10.2022	10.1
4	Підготовка першого розділу роботи та подання її керівнику	10.02.2023	10.0
5	Підготовка другого розділу роботи та подання її керівнику	10.03.2023	10.0
6	Підготовка третього розділу роботи та подання її керівнику	10.04.2023	10.0
7	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	10.05.2023	10.0
8	Подання роботи для перевірки на наявність плагіату	12.05.2023	12.0
9	Попередній захист роботи	04.05.2022	04.0
10	Отримання відгуку керівника роботи	07.06.2023	07.0
11	Отримання зовнішньої рецензії	08.06.2023	08.0
12	Допуск роботи зав. кафедрою до захисту	09.06.2023	09.0
13	Захист роботи	14.06-15.06. 2023	1 15.0

6. Дата видачі завдання 08.02.2023

7. Керівник кваліфікаційної роботи _____ Мельник О.О.
(підпис) (прізвище, ініціали)

8. Гарант освітньо-професійної програми _____ Микитенко Т.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

9. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти
Павленко І.О. _____
(прізвище, ініціали) (підпис)

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

Павленко Інни Олександрівни на тему „Вдосконалення системи управління ліквідними ризиками в Україні"

Обрана для кваліфікаційної роботи тема управління ліквідними ризиками є надзвичайно актуальною. Текст роботи відповідає поставленій меті й завданням. Поставлені питання розкриті достатньо повно. Кваліфікаційна робота оформлена з дотриманням встановлених вимог. Висновки та пропозиції обґрунтовані. Кваліфікаційна робота Павленко І.О. рекомендується до захисту на ДЕК з позитивною оцінкою.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

(підпис) 13.06.2023 (дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційна робота (проєкт) здобувача вищої освіти

Павленко Інни Олександрівни

(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «17» 05 2023 №14 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри (підпис) Пребельчик О.П.

(прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачки вищої освіти Державного податкового університету
Павленко Інни Олександрівни
«Вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні»

Актуальність теми дослідження системи управління митними ризиками в Україні полягає у тому, що у розвинутих країнах світу основним напрямом діяльності митних органів у процесі моніторингу ризиків є забезпечення добровільності сплати мита та подібних платежів до бюджетів. Досягти позитивних результатів стало можливим із запровадженням і розбудовою ризикоорієнтованої системи адміністрування мита, мета якої полягає у забезпеченні найвищого можливого рівня виявлення та запобігання порушенням митного законодавства у такий спосіб, який підтримуватиме довіру суспільства до митної системи. Тому система управління ризиками у митній справі має відповідати інтересам як держави, так і платників різних видів мит. Лише за виконання цієї умови фіскальна функція мит не спричинюватиме не сприйняття і певної протидії із боку суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб. Проте за наявності всіх передумов для впровадження ризикоорієнтованої системи управління в митній справі в Україні є певні проблеми і складнощі, які спричиняють значну розбіжність між теорією ризиків і реальною практикою їхнього моніторингу. Тому необхідною є подальша розробка та вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

– на основі аналізу визначення понять у законодавстві та науковій літературі, що відносяться до орієнтованої на ризики системи митного контролю, визначено поняття митного ризику та управління ризиками;

– дістали подальшого розвитку розробка історичного досвіду становлення системи управління митними ризиками в Україні та характеристика статусу учасників цієї системи;

– вперше за останні роки детально проаналізовано систему управлінь митними ризиками у нашій державі на прикладі частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності;

– аргументовано шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками на прикладі окремих митниць.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. Аналіз проблеми управління митними ризиками в Україні проведено на високому рівні, про що свідчить аргументованість викладу матеріалу, наукова обґрунтованість винесених на захист положень. Чіткість структури, якість оформлення текстового та табличного матеріалу відповідають основним положенням Методичних рекомендацій. Робота містить 6 рисунків, 11 таблиць, 4 додатки.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі митних органів. Викладені у роботі положення, висновки і пропозиції можуть бути використані:

– у законотворчій діяльності щодо удосконалення чинного законодавства, норми якого регулюють правовідносини у сфері митно-контрольної діяльності, розробці нових нормативно-правових актів;

– у застосовчій практиці митних органів при удосконаленні їх контрольної діяльності;

– у наукових дослідженнях – при подальшій розробці проблеми вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні;

– у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Митна справа», «Митне право», спецкурсу «Система управління митними ризиками в Україні» в закладах вищої освіти, а також на курсах підвищення кваліфікації практичних працівників, при підготовці лекцій і навчальних посібників з даної проблеми.

Наявність недоліків. Кардинальних зауважень до роботи немає, проте можна було б більше розкрити таке питання як реформування ризикоорієнтованої системи митного контролю в частині його інформатизації та автоматизації.

Проте, зважаючи на багатоаспектність теми дослідження, вказаний недолік не впливає на високу якість праці.

Загальний висновок і оцінка роботи. Робота відповідає всім основним вимогам, які ставляться, тому рекомендується до захисту з позитивною оцінкою.

Рецензент
к.е.н., доцент кафедри економіки,
менеджменту, маркетингу та
готельно-ресторанної справи
Житомирського державного
університету імені Івана Франка С.М. Ніколаєнко

08.06.2023 р.

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра митної справи та товарознавства

ДОВІДКА
про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Павленко Інна Олександрівна

Курс/група _____ММБ-19-1_____

Тема курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні

П. І. Б. наукового керівника

Мельник Олена Володимирівна

Дата захисту

15.06.2023

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 89,4%
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання, цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 10,6 %, цитат 4,03 %.

Провідний фахівець
відділу внутрішнього
забезпечення якості освіти

Радулевич В.С.

АНОТАЦІЯ

Вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні.

Метою цієї роботи є розробка аналітичного інструментарію основ управління митними ризиками в Україні, зокрема, аналіз сучасного стану цієї системи й перспективи вдосконалення в Україні.

Завдання дослідження: проаналізувати загальне поняття ризику й виявити основні закономірності й фактори управління ризиками у митній справі; розкрити особливості історичного досвіду становлення і розвитку системи управління митними ризиками в Україні та охарактеризувати статус учасників цієї системи; розробити критерії оцінки митних ризиків та їх об'єктів в Україні; виокремити і висвітлити оптимальні процедури із здійснення заходів управління митними ризиками в Україні та окреслено шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками; порівняти системи управління митними ризиками із залученням передового досвіду зарубіжних держав та сформулювати пропозиції стосовно вдосконалення на цій основі системи управління митними ризиками в нашій державі.

Об'єктом дослідження є система управління митними ризиками в Україні.

Предметом дослідження є вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні.

Базою дослідження виступає Держмитслужба, її територіальні органи, а також окремі митні та інші підприємства, які у використовуються у діяльності технології управління митними ризиками.

За результатами дослідження сформульовані висновки, які характеризують шляхи вдосконалення управління ризиками у митній справі.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у можливості їхнього використати в теоретико-методологічному плані подальшого аналізу системи управлінь митними ризиками у нашій державі, під час вивчення подібних проблем у діяльності митних органів, при розробленні курсів з митної справи, спецкурсу «Системи управлінь митними ризиками в Україні» та подібних курсів.

Ключові слова: управління, митний ризик, мито, регулювання, Держмитслужба, митниці, митний контроль

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

ANNOTATION

Improving the customs risk management system in Ukraine.

The purpose of this paper is to develop an analytical toolkit for the foundations of customs risk management in Ukraine, in particular, to analyse the current state of this system and prospects for improvement in Ukraine.

The objectives of the study are to analyse the general concept of risk and identify the main patterns and factors of risk management in customs; to reveal the peculiarities of the historical experience of the formation and development of the customs risk management system in Ukraine and to characterise the status of participants in this system; to develop criteria for assessing customs risks and their objects in Ukraine; to identify and highlight the optimal procedures for implementing customs risk management measures in Ukraine and to outline ways to strengthen the role of customs in the process of customs risk management.

The object of the study is the customs risk management system in Ukraine.

The subject of the study is to improve the customs risk management system in Ukraine.

The basis of the study is the State Customs Service, its territorial bodies, as well as individual customs and other enterprises that use customs risk management technologies in their activities.

Based on the results of the study, the author formulates conclusions that characterise the ways to improve risk management in customs.

The scientific and practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use in the theoretical and methodological terms of further analysis of the customs risk management system in our country, in the study of similar problems in the activities of customs authorities, in the development of courses in customs, a special course "Customs Risk Management Systems in Ukraine" and similar courses.

Keywords: management, customs risk, customs duty, regulation, State Customs Service, customs, customs control

The year of completion of the thesis is 2023.

The year of job protection is 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....6
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ.....11
1.1. Загальне поняття ризику та управління ризиками у митній справі.....11
1.2. Історія становлення системи управління митними ризиками в Україні.....18
1.3. Учасники системи управління митними ризиками в Україні.....24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ.....29
2.1. Аналіз міжнародного й національного регулювання управління митними ризиками.....29
2.2. Оцінка митних ризиків та їх об’єктів в Україні.....36
2.3. Здійснення заходів з управління митними ризиками в Україні.....43
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ.....47
3.1. Шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками (на прикладі окремих митниць).....47
3.2. Удосконалення системи управління митними ризиками із залученням передового досвіду зарубіжних держав.....50
ВИСНОВКИ.....54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....59
ДОДАТКИ.....71

ВСТУП

Актуальність даної теми дослідження. Митні ризики, які наразі загрожують безпеці нашої держави, не надають змоги у митній галузі об’єктивно реагувати на регулюючі для ринкового механізму негативні впливи й зумовлюють негативні наслідки для національної економіки загалом. Ефективність оптимальної боротьби із митними ризиками доволі значною мірою залежить від розбудови системи мінімізації ризиків на засадах постійного моніторингу.

У розвинутих державах світу основними напрямками діяльності митних органів є забезпечення сплати мита й інших платежів до бюджету, а також зменшення митних ризиків. Для цього використовуються різні підходи й способи стосовно організації проведення технології управління митними ризиками. Досягти позитивних результатів є можливим із запровадженням ризикоорієнтованого митого адміністрування та контролю, мета якого полягає у забезпеченні найвищого рівня запобігання порушенням митних правил, виявлення порушень найбільш оптимальними способами. Зазначені заходи мають бути спрямовані на забезпечення насамперед прозорості митної галузі й мінімізацію негативного впливу людських суб’єктивних факторів на процеси прийняття рішень у митній сфері.

Тому система із управління митними ризиками у митній справі має відповідати інтересам як держави, так й платників мита. Лише за виконання цієї умови митна функція не спричинює несприйняття й протидію зі сторони суб’єктів господарювання й фізичних осіб. Тут, проте, є деякі зрушення, також й позитивні. Так, у структурі Держмитслужби (надалі за текстом цієї роботи – Держмитслужба) утворено відповідний Департамент із профілювання митних ризиків, який, поряд із іншими департаментами відповідальний за супровід й методологічну організаційну підтримку управління ризиками.

Однак за наявності всіх передумов для впровадження орієнтованої на ризики управлінської системи у митній сфері в Україні є деякі труднощі та

проблеми, що спричиняють розбіжність поміж теорією ризиків і практикою моніторингу митних ризиків.

Так, наразі усе ще немає упорядкування такий орієнтований на ризики у митній справі підхід до проблем, який би надав змогу однозначно розуміти системи управлінь митними ризиками у нашій державі усім зацікавленим особам. Моніторинги митних ризиків як інструменти виборів тактики досягнення митних цілей, завдань, способів формування розвитку подій застосовуються досить рідко. До роботи зі утворення орієнтованої на ризики управлінської системи у митній сфері залучено усе ще не так достатньо фахівців, які б мали спеціальну митну освіту. Також серед багатьох негативних факторів, що впливають на формування системи управлінь митними ризиками в Україні, визначальними негативними факторами є військова агресія росії, воєнний стан та інші фактори.

Вищезазначені фактори пояснюють актуальність даної теми дослідження. З цього випливає необхідність науково осмислити проблеми систем управлінь митними ризиками у нашій державі, їх співвідношення з іншими категоріями, сформулювати пропозиції стосовно вдосконалення систем управлінь митними ризиками у нашій державі з метою поліпшення регулювання митних відносин.

Аналіз дослідження ступеню проблеми. Проблеми систем управлінь митними ризиками у нашій державі та орієнтованої на ризики системи митного контролю є одними із найбільш дискусійних. Розгляду видів цього виду митного контролю та митних відносин приділяли увагу у своїх роботах такі економісти-дослідники як І. Г. Бережнюк [73], І. В. Берестов та Т. Т. Берестова [1], Т. М. Бороденко [2], А. І. Брендак [3–4], Ю. В. Бугель [5], Л. М. Дорофеєва [10], М. Ф. Івашов та Л. М. Івашова [16], О. В. Калашник, Є. О. Калінський [17], С. В. Капітанець [18], М. Л. Ковальова [20–21], О. В. Комаров [22], О. О. Корогодова [25], К. В. Крисовата [26], Г. Ю. Кулик [27], С. Е. Мороз [33], О. В. Неліпович [34–37], І. В. Несторишен [38–39], А. С. Остапенко [40], О. М. Петрук [41], О. П. Подра [43], Г. Ю. Разумей та М. М. Разумей [64–67],

М. Д. Стародубцев [68], В. А. Туржанський [70–71], Л. М. Федоришина [74–77], О. А. Фрадинський [78–80], О. А. Чупайленко [81], Д. А. Янушкевич [82], А. О. Ярош [83] та інші.

Проте вдосконалення й реформування системи управлінь митними ризиками у нашій державі наразі необхідно для того, щоб законодавчі норми, які тою чи іншою мірою регулюють систему управлінь митними ризиками у нашій державі, відповідали оптимальній практиці їхнього застосування, тому ці норми вимагають комплексного постійного наукового вивчення, отже, аналіз орієнтованої на ризики системи митного контролю набуває на сьогодні особливої важливості та актуальності.

Метою цієї роботи є розробка аналітичного інструментарію основ управління митними ризиками в Україні, зокрема, аналіз сучасного стану цієї системи й перспективи вдосконалення в Україні.

Задля досягнення цієї мети було необхідно поставити і вирішити відповідні **завдання цього дослідження**:

– проаналізувати загальне поняття ризику й виявити основні закономірності й фактори управління ризиками у митній справі;

– розкрити особливості історичного досвіду становлення і розвитку системи управління митними ризиками в Україні та охарактеризувати статус учасників цієї системи;

– розробити критерії оцінки митних ризиків та їх об’єктів в Україні;

– виокремити і висвітлити оптимальні процедури із здійснення заходів управління митними ризиками в Україні та окреслено шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками;

– порівняти системи управління митними ризиками із залученням передового досвіду зарубіжних держав та сформулювати пропозиції стосовно вдосконалення на цій основі системи управління митними ризиками в нашій державі.

Об’єктом дослідження є система управління митними ризиками в Україні.

Предметом дослідження є вдосконалення системи управління митними ризиками в Україні.

Базою дослідження виступає Держмитслужба, її територіальні органи, а також окремі митні та інші підприємства, які у використовуються у діяльності технології управління митними ризиками.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані загальнотеоретичні положення філософії, історії, митної справи й інших наук, які визначили комплексний характер дослідження. За допомогою методу аналізу і синтезу встановлено ступінь вивчення системи управлінь митними ризиками у нашій державі. Індукція і дедукція допомагали при формулюванні категоріального апарату щодо системи управлінь митними ризиками у нашій державі. Метод аналогії застосовано у комплексі при виявлення проблем, які характеризують систему управлінь митними ризиками у нашій державі. Метод порівняння був використаний для узагальнення аналізу і оцінки системи управлінь митними ризиками у нашій державі, а також для вирішення невирішених питань розвитку технологій управління митними ризиками у нашій державі. Метод класифікації застосований для характеристики елементів системи управлінь митними ризиками у нашій державі. Історичний та порівняльний методи допомогли висвітлити розвиток становлення системи управління митними ризиками в Україні та погляди зарубіжних вчених на проблему. Нормативний метод надав можливість аналізувати акти, які регулюють технології управління митними ризиками у нашій державі. З допомогою інституційного методу розглянуто сучасні технології управління митними ризиками у нашій державі та систему управлінь митними ризиками як механізми. Системний метод надав можливість системно розглянути управління стосовно митних ризиків у нашій державі як взаємопов’язану сукупність складових. Статистичні (кількісні) методи були застосовані під час аналізу та оцінки митних ризиків та їх об’єктів в Україні.

Вихідні дані до роботи: законодавчі та інші нормативно-правові акти України з митної справи, які регулюють систему управління митними ризиками

в Україні, інформаційні та аналітичні матеріали Кабінету Міністрів України, Мінфіну України, Держмитслужби, статистичні дані Державної служби статистики України, міжнародних митних і фінансових інституцій, праці зарубіжних та вітчизняних учених, практиків із питань управління митними ризиками, наукові публікації та інші дані.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у можливості їхнього використати в теоретико-методологічному плані подальшого аналізу системи управлінь митними ризиками у нашій державі, як одного з напрямів митної науки, а також під час вивчення подібних проблем у діяльності митних органів. Отримані результати можна також застосувати у подальших дослідженнях щодо вдосконалення технологій управління митними ризиками у нашій державі. Матеріали і висновки роботи можуть допомогти при розробленні курсів з митної справи, спецкурсу «Системи управлінь митними ризиками в Україні» та подібних курсів.

Структура роботи. Структура цієї роботи розбудована відповідно до мети та завдань, тому вона складається із вступу, основної частини, які включають три розділи та дев’ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ

1.1. Загальне поняття ризику та управління ризиками у митній справі

У доктрині митного права, у економічній теорії, у теорії управління та у суміжних науках, на сьогодні наявні доволі різні підходи та способи визначення природи, сутності, поняття митного ризику, системи управлінь митними ризиками.

Поняття «ризик» має багато значень, в українській мові одне із основних визначень цього терміну – «усвідомлена можливість небезпеки, сміливий, ініціативний вчинок, дія із сподіванням щастя, успіху, позитивного результату» [6, с. 1221].

Протягом тривалого часу ризик, у т. ч. й у митній сфері, невіддільно асоціювався у основному із усвідомленням небезпеки, загрози, ненадійності, невизначеності, непевності, вірогідності збитку. Тобто, ризик не тільки пов’язувався з багатозначними негативними проявами життєвих ситуацій, а й часто використовувався як їх синонім. Проте ризик охоплює багато аспектів, що безпосередньо лише до негативу не відносяться.

Категорію «ризик» у сфері економіки можна визначити як небезпеку втрати ресурсів, недоодержання прибутків у порівнянні із варіантами, які розраховані на раціональне використання економічних ресурсів.

Поняття «ризик» можна визначити і як імовірність виникнення небезпеки втрати ресурсів або недоотримання прибутків у порівнянні із варіантами, які розраховані на оптимальне та раціональне використання і застосування відповідних ресурсів.

Разом із тим ризик майже завжди позначає імовірнісний характер результату, якого бажають досягти. При цьому під словом «ризик» найчастіше розуміють як вірогідність здобуття доволі несприятливих результатів, проте

ризик можна описати також і як вірогідність отримати ті результати, які просто відмінні від очікуваних. У цьому смислі слід говорити також як про ризик збитків (несприятливих результатів), так й про ризик надприбутків (сприятливих результатів) [29, с. 13].

Отож, ризик охоплює багато аспектів, які безпосередньо до негативу не відносяться. Так, згідно з підп. 14.1.221 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України (надалі за текстом цієї роботи – ПК України) ризик – «імовірність недекларування (неповного декларування) платником податків податкових зобов'язань, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи» [42].

Відповідно до ст. 361 МК України управління ризиками – це «робота митних органів із аналізу ризиків, їх виявлення й оцінки, а також розроблення, практичної реалізації відповідних заходів, які спрямовано на мінімізацію цих митних ризиків, на оцінку їх ефективності, а також включає засоби контролю» [30].

У Порядку застосування ризик-орієнтованого підходу в Бюро економічної безпеки України, затвердженому наказом цього Бюро від 1 лютого 2023 року ризик визначений як «загроза, що ідентифікується в бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній або інвестиційній сфері, вплив якої призводить до тінізації економіки та послаблення економічної безпеки держави» [58].

Митні та інші контролюючі органи відповідно до норм ПК України та Митного кодексу України (надалі за текстом цієї роботи – МК України) [48] мають право проводити відповідний аналіз і здійснювати управління ризиками із метою визначення форм й обсягів контролю.

У спеціалізованій літературі у митній справі усе ще небагато визначень ризику, системи управлінь митними ризиками, технологій управління митними ризиками, які відносяться саме безпосередньо до ризиків, пов'язаних з проведеннями митного контролю.

Так, С. С. Терещенко митний ризик визначає як «імовірність наявності контрабандних товарів або порушень митних правил під час здійснення процедур митного контролю та митного оформлення вантажів» [69, с. 3–4].

І. Г. Бережнюк та інші автори монографії про управління ризиками у митній справі аргументують, що ризик у митній сфері – це імовірність (вірогідність) недотримання чи порушення митних правил, також порядку зовнішньоекономічної діяльності (надалі за текстом цієї роботи – ЗЕД) суб'єктами підприємницької діяльності та іншими суб'єктами господарювання, які спричиняють митну шкоду [73, с. 25].

Митні органи використовують показники митних ризиків як інструменти прийняття рішення стосовно визначення товарів, транспортних засобів, документів та тих осіб, які підлягають митному контролю.

Ю. В. Бугель і Г. З. Чекаловська наголошують на меті управляння митними ризиками – «забезпечення безпеки держави та зовнішньоекономічної торгівлі та вживання заходів із прогнозування, виявлення і запобігання порушенням» [5, с. 111].

Варто погодитись, що митні ризики, які виявлені впродовж проходження митного контролю, повинні бути проаналізовані митними органами із метою визначення причин, умов, обставин їх виникнення, оцінки подальших можливих несприятливих наслідків, у випадку, якщо не дотримуватися митних правил України.

С. Г. Войтов відзначає, що поняття як «ризику», так і «управління ризиками» означені законодавчо, при цьому основою для визначень цих понять є імовірність настання правопорушень [7, с. 124].

Зазначений науковець також описує сутність і зміст поняття ризику, функції, внутрішні та зовнішні фактори за такими ознаками як природа виникнення, етапи розв'язання проблеми, масштаб, сфери виникнення, можливості диверсифікованості, ступінь допустимості тощо.

Д. А. Янушкевич аналізує митний ризик як багатоаспектну категорію, що може бути як економічною, так і імовірнісною, а система управління ризиками

– це «сукупність інструментів та способів митного контролю, що базується на принципі вибірковості та дозволяє органам, які здійснюють митний контроль обмежуватися тільки тими формами митного контролю, які є достатніми для забезпечення дотримання митного законодавства» [82, с. 62]

Тому слід також наголосити і на деяких розбіжності трактування дефініцій «митний ризик» і «економічний ризик». Економічний ризик є також одним із основних інструментів митниць, який визначає обсяг митного контролю (рис. 1.1).

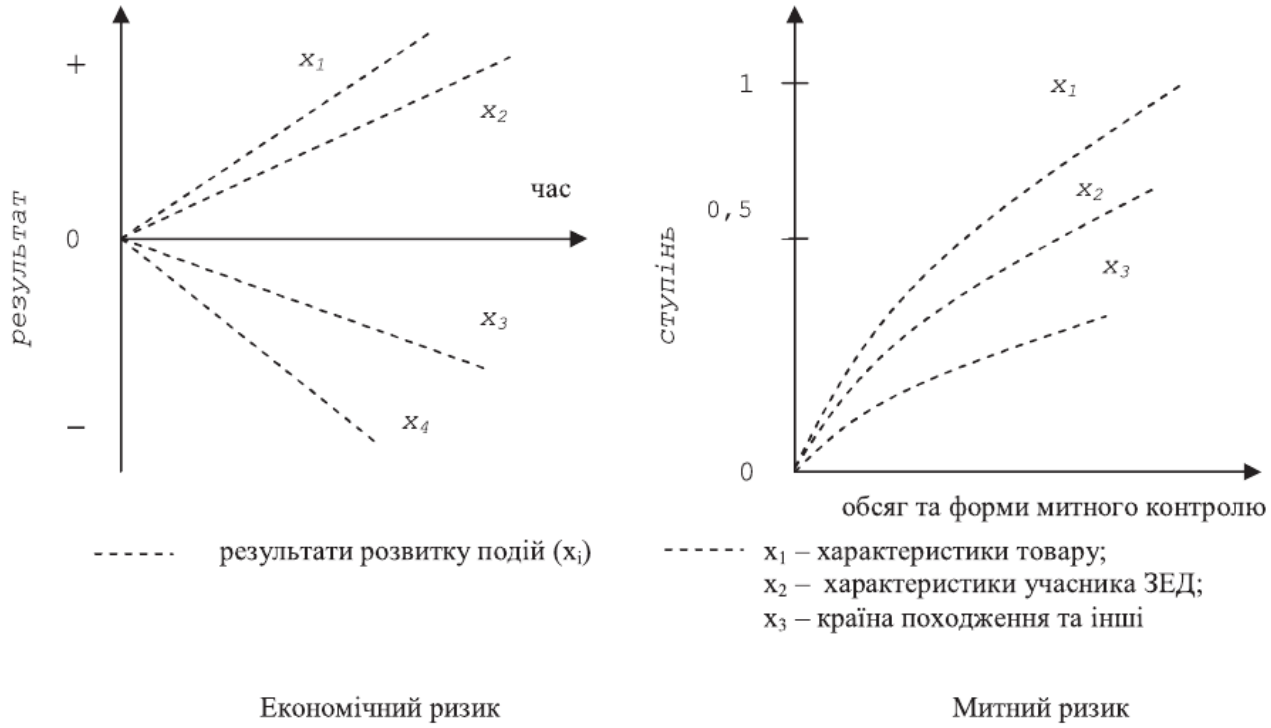

Рис 1.1. Розбіжності стосовно трактування дефініцій «митний ризик» і «економічний ризик»

Джерело: Розроблено автором на основі [12, с. 246–249; 73, с. 26].

На погляд О. А. Фрадинського, з метою впливу на митні ризики державні органи мають застосовувати ризикове категоріювання суб’єктів ЗЕД, яким має передбачатися виявлення в процесі здійснення митних формальностей та митних операцій об’єктів контролю із ознаками ризику (ризиковості) [78, с. 34].

Значення у митній справі управління ризиками можна визначити через цілі застосування системи управління такими ризиками, якими за ст. 361 МК України є наступні: «запобігання, прогнозування і виявлення порушень

законодавства України з питань митної справи; забезпечення більш ефективного використання наявних у митних органів ресурсів та зосередження їх уваги на окремих згрупованих об’єктах аналізу ризику, стосовно яких є потреба у застосуванні окремих форм митного контролю або їх сукупності, а також у підвищенні ефективності митного контролю (областях ризику); забезпечення в межах повноважень митних органів заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров’я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів; прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України» [30].

Отож, поняття ризиковості, ризику, митного ризику, ризику у митній сфері (справі) наразі є елементами орієнтованої на ризики відповідної системи митного контролю.

Систему управління ризиками можна трактувати як основну базову засаду способів сучасного митного контролю, так як дозволяє оптимально застосовувати митні ресурси, при цьому не зменшуючи ефективності митного контролю, а також і звільняє більшість суб’єктів ЗЕД від зайвих митних формальностей, і тому формальності, засновані на управліннях митними ризиками, мають бути зорієнтовані на виявлення сфер, де існують найбільші митні ризики; а також як сукупність вибіркових митних дій компетентних органів з метою проведення відповідних видів митного контролю, та і яка безпосередньо спрямована на визначення степеню надійності підконтрольного митного суб’єкта (рис. 1.2).

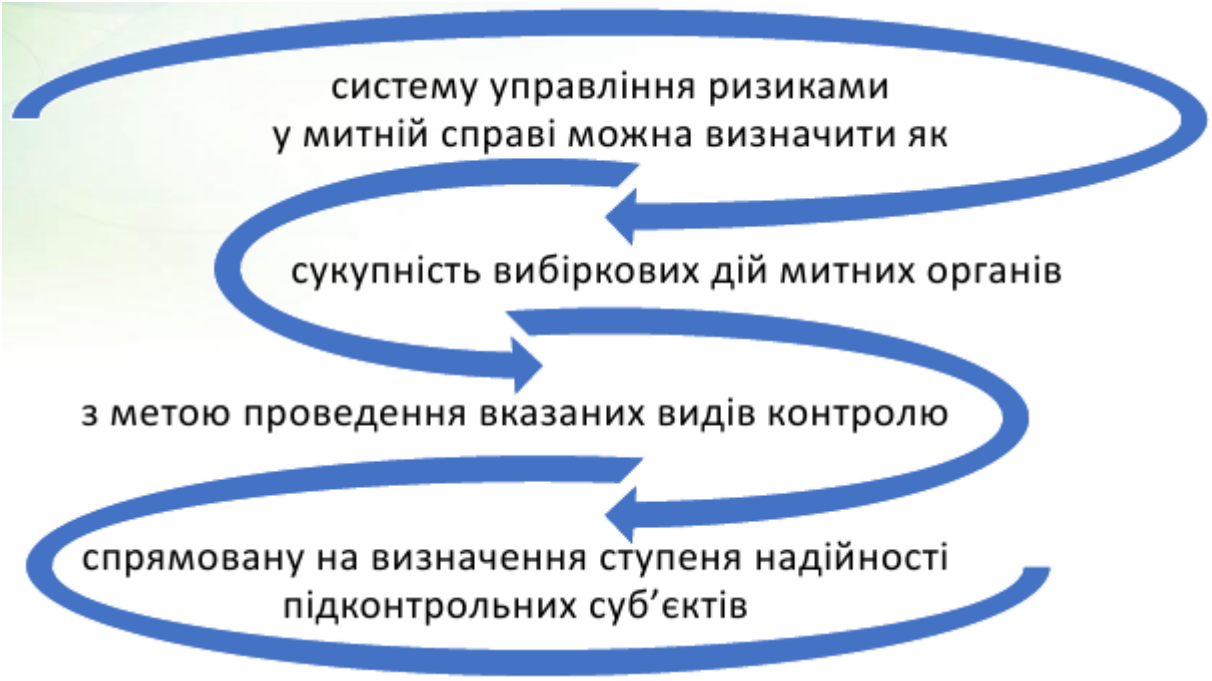

Рис. 1.2. Визначення системи управління митними ризиками в Україні

Джерело: Розроблено автором на основі [78, с. 34].

За результатами безпосереднього застосування системи управлінь митними ризиками у нашій державі особи, стосовно яких здійснюється митний контроль, групуються на відповідні категорії ризику.

Тому для точного визначення поняття «ризикоорієнтована система митного контролю» необхідно також визначити поняття «контроль», яке широко використовується представниками різних наук і характеризується неоднозначним тлумаченням представниками юридичної науки. Тому проаналізуємо загальне поняття контролю у податковій та митній сферах.

Взагалі контроль – це перевірка, а також спостереження з метою перевірки. З точки зору етимології термін «контроль» походить від франц. терміну «controle» – вторинний, зустрічний запис із метою перевірок , а також вживається у розумінні англ. слова «control» – як нагляд, керівництво, влада тощо.

Найчастіше в вжитку української мови слова «контроль» використовується не стільки у визначенні як «перевірка», а також і як «управління», іншими словами «контролювати» – це «управляти», а не лише «перевіряти».

Державний контроль – одна з форм здійснення державної влади, забезпечення додержання законів й інших актів, виданих органами держави, у т. ч. й контроль стосовно дотримання дисципліни, порядку державними та іншими органами, посадовими особами, громадянами.

Державний контроль визначається і як відслідковування уповноваженими на те державними органами порушень, їх причин та умов, що їм сприяли, у різних сферах життя держави і суспільства, проведення перевірок та інших контрольних заходів з метою виявлення і усунення негативних явищ і запобігання їм, а також притягнення винуватців до встановленої законом відповідальності; забезпечення прав і свобод людини і громадянина та інтересів держави. Державний контроль вважають й процесом здійснення суб'єктом державної влади своїх наглядових повноважень.

Згідно ст. 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів в межах повноважень, передбачених законом, стосовно виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання [60].

У системі засобів забезпечення законності у державному управлінні державний контроль посідає важливе місце, оскільки його метою є забезпечення злагодженої, чіткої роботи органів державної влади усіх рівнів і ланок, сумлінне і якісне раціональне виконання, використання посадовими (службовими) особами, усім складом працівників наданих їм прав та відповідальне ставлення до виконання своїх обов'язків у відносинах з громадянами.

Законодавче визначення поняття митного контролю на сьогодні викладено у п. 24 ч. 1 ст. 4 МК України. Так, митний контроль – це «сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи,

міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [30].

Проте, не зважаючи на зазначене, провівши співвідношення рівня розвитку систем управління митними ризиками в Україні, можна стверджувати про однозначну доцільність упровадження уточнених понять, та розвитку системи державного митного ризик-менеджменту із урахуванням досвіду системи управління митними ризиками, оскільки зазначене впровадження сприяє підвищенню рівня якості законодавчих норм, законності системи управлінь митними ризиками у нашій державі та цілісного виконання функцій митними органами.

Таким чином, на засадах аналізу визначення понять у законодавстві та науковій літературі, що відносяться до орієнтованої на ризики системи митного контролю, митний ризик слід визначити як імовірність або вірогідність настання (здобуття) несприятливих результатів, імовірність або вірогідність виникнення небезпек втрати митних ресурсів, недоотримання мита та інших прибутків у порівнянні з варіантами, які розраховані на оптимальне та раціональне використання і застосування митного контролю. А управління ризиками – це є основна базова засада способів сучасного митного контролю, так як дозволяє оптимально застосовувати митні ресурси, при цьому не зменшуючи ефективності митного контролю, а також і звільняє більшість суб’єктів ЗЕД від зайвих митних формальностей, і тому формальності, засновані на управліннях митними ризиками, мають бути зорієнтовані на виявлення сфер, де існують найбільші митні ризики.

1.2. Історія становлення системи управління митними ризиками в Україні

Історичний аспект запровадження управління ризиками в митній справі на територіях України нараховує усе ще не так багато часу, але за останні роки митне середовище зазнало доволі значних змін, а саме це стосується способів

торгівлі товарами, перевезення, швидкості операцій і об’єму товарів в глобальному міжнародному митному обігу.

Концепція системи управлінь митними ризиками у нашій державі почала розроблятися з кінця 1990-х років – початку 2000-х років, зокрема, із прийняттям концепції технології управління митними ризиками.

Так, відзначалось, що митні органи впродовж управління стосовно митних ризиків мають виконувати два основних завдання – забезпечувати рівень необхідного сприяння торговому міжнародному співтовариству і забезпечувати дотримання вимог регулятивних. До митних ризиків входило потенційне недотримання норм законодавства, ліцензування, правил оцінки товарів, держав походження товарів, режимів звільнення від мита та інших зборів, потенційна неспроможність сприяти міжнародній торгівлі тощо.

Одна з перших згадок про систему управлінь митними ризиками була наявна в Програмі модернізації державної податкової служби України 2003 року, де ініціативою стосовно формування було передбачено сегментацію управління ризиками стосовно контролю за платниками податків. Пізніше окремі елементи системи управлінь ризиками у нашій державі почали впроваджуватись у митній сфері.

Так, 7 червня 2006 року був укладений Меморандум про взаєморозуміння із технічного співробітництва поміж Україною та Міністерством фінансів України (Податковою та митною адміністрацією) Королівства Нідерланди. Так, передбачалось, що на початку кожного року впродовж часу дії цього Меморандуму, будуть впровадженні деякі заходи стосовно системи управлінь митними ризиками, а також лекції, консультації, програми обміну, семінари, візити, які будуть узгоджуватись департаментами міжнародного співробітництва Сторін [28].

У 2009 році спеціалісти Світового банку, кредитно-фінансової установи, заснованої у 1945 році, відзначали доволі позитивні зрушення в роботі державної митної служби і значний прогрес у реалізації проєкту системи управлінь митними ризиками у нашій державі. Фахівці відзначили збільшення

кількості подання електронної звітності платниками мита, зростання обсягів реєстрації митних накладних у електронному виді та своєчасне впровадження орієнтованої на ризик системи відбору митного контролю [11].

Впровадження орієнтованої на ризик системи відбору до проведення перевірок значно підвищило якість роботи підрозділів митного контролю з 2010 року [9].

Із прийняттям у 2012 році чинного МК України впроваджено повноцінну систему управління ризиками (гл. 52). Зокрема, митні органи мають самостійно застосовують вказану систему для визначення тих товарів, транспортних засобів тощо, які підлягають митному контролю.

У 2012 році система управління стосовно митних ризиків у нашій державі, а також митна сумлінність підприємців дозволила майже вдвічі знизити кількість митних перевірок, а у 2013 році у результаті запровадження орієнтованої на ризик системи митного контролю майже на 24 відсотків скоротилися митні перевірки бізнесу. У 2013-2015 роках ця позитивна тенденція стосовно ефективності впровадження управління митними ризиками у нашій державі продовжується [87].

З тих часів і до сьогодні в Україні на засадах норм МК України було прийнято низку нормативних актів, які регулюють ті чи інші аспекти орієнтованої на ризики системи митного контролю. Так, наказом Держмитслужби від 7 травня 2020 року впроваджено рекомендаційно-технічний пілотний проєкт стосовно виконання митних формальностей у автоматичному режимі. Для використання в цьому проєкті автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі типи та номери пломб пропонується узгоджувати з митним органом з урахуванням таких рекомендацій: лишатися неушкодженими та надійно закріплюватися при звичайному використанні; легко перевірятись та ідентифікуватись; використовуватись одноразово; мати унікальний ідентифікаційний номер тощо [53].

Витяги з переліку митниць та митних постів, що беруть участь у цьому Пілотному проєкті, надано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Перелік митниць та митних постів, які беруть участь у Пілотному проєкті стосовно виконання митних формальностей у автоматичному режимі

Назва митниці	Назва митного поста	Адреса місця митного оформлення	Код місця митного оформлення
Азовська	Краматорськ	Донецька область, місто Краматорськ, вул. Олекси Тихого, 8	UA700020
	Слов'янськ	Донецька область, місто Слов'янськ, Новосодівська площадка, 1, корп. 2	UA700040
	Азовсталь	Донецька область, місто Маріуполь, пр. Перемоги, 1	UA700050
	Сартана	Донецька область, місто Маріуполь, вул. Левченка, 1	UA700060
	Маріуполь-порт	Донецька область, місто Маріуполь, проспект Луніна, 99	UA700100
Волинська	Володимир-Волинський	Волинська область, місто Осьмиловичі, вул. Львівська, 35	UA205100
		Волинська область, місто Володимир-Волинський, вул. Князя Олега, 53	UA205080
Галицька	Городок	Львівська область, місто Городок, вул. Львівська, 659 А	UA209170
		Львівська область, селище Краковець, вул. Вербицького, 48	UA209190
	Львів-Північний	Львівська область, селище Запитів, вул. Київська, 236	UA209150
		Львівська область, с. Малехів, вул. Т. Дороша, 20 А	UA209140
	Львів-Південний	Львівська область, місто Стрий, вул. Промислова, 7	UA209120

Продовження таблиці 1.1.

Дніпровська	Запоріжжя	м. Запоріжжя, вул. Привокзальна, 9А	UA110230
	Кривий Ріг	Дніпропетровська область, місто Кривий Ріг, вул. Криворіжсталі, 1	UA110070
	Олександрія	Кіровоградська область, місто Світловодськ, вул. Лісозаводська, 1А	UA110310
	Нікополь	Дніпропетровська область, місто Нікополь, вул. Героїв Чорнобиля, 106Г	UA110120
	Дніпро-Правобережний	м. Дніпро, пл. Десантників, 5	UA110150

Джерело: Розроблено автором на основі [53].

Також слід наголосити, що зважаючи на тимчасову окупацію окремих митниць та митних постів (наприклад, майже повністю – Азовської), вказаний перелік митниць та митних постів, що беруть участь у цьому Пілотному проєкті, потребує коректування.

Отож, історія становлення системи управління митними ризиками в Україні показує, що система управління митними ризиками у митній справі наразі надає можливість митним органами знайти ефективний та оптимальний баланс поміж фіскальними функціями, контрольними функціями, а також функціями сприяння митного проходження та через вибіркову перевірку товарів, вантажів тощо, на науковій та практичній основах (рис. 1.3).

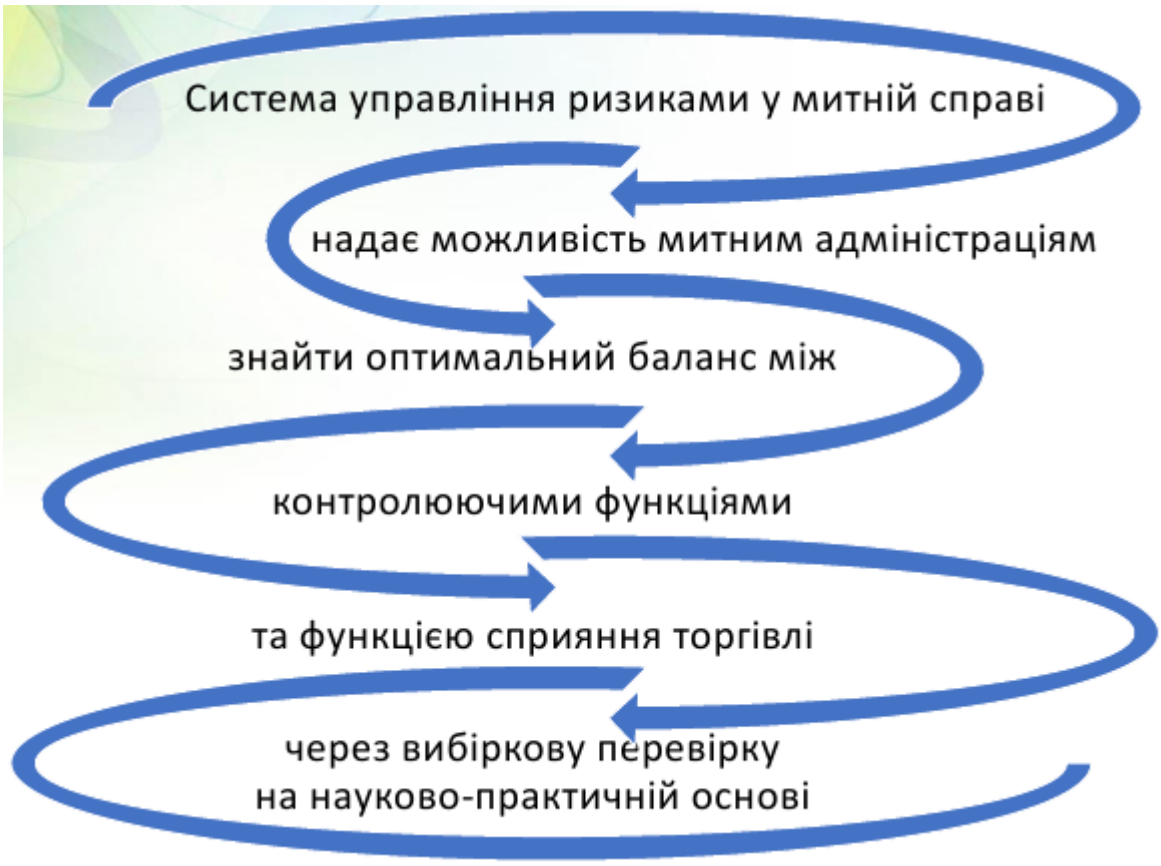

Рис. 1.3. Необхідність запровадження системи управління митними ризиками у історичному аспекті

Джерело: Розроблено автором на основі [78, с. 34].

Таким чином, історичний аналіз еволюції, розвитку, становленні і сучасного стану системи управління митними ризиками в Україні у процесі модернізації митної системи України показує, що система управління стосовно митних ризиків наразі поступово стає такою, що відповідає основним демократичним принципам митного контролю. Історично розвиток систем управлінь митними ризиками у нашій державі є прикладом того, як мають у межах однієї економічної та митної зони застосовуватися єдина нормативно-правова, інформаційно-аналітична та інша бази. Система митного контролю за товаропотоками, за експортно-імпортними операціями, за транзитом товарів, за іншими операціями ЗЕД, повинні застосовувати єдині митні стандарти,

засновані на актах ЄС, застосовувати митне законодавство України, дотримувати єдиних норм для забезпечення ефективного функціонування митного контролю.

1.3. Учасники системи управління митними ризиками в Україні

На сьогодні учасниками (суб'єктами) системи управління митними ризиками в Україні насамперед є органи управління ризиками у митній сфері, якими є Держмитслужба, а також окремі митниці, митні пости, інші митні органи тощо.

На сьогодні стягнення митних платежів – це багатоаспектне явище, яке містить відповідні елементи. Це, насамперед – сукупність митних органів як адміністраторів мита та інших платежів, на які покладено державою здійснювати управлінську діяльність, пов'язану з забезпеченням процедур справляння мита та інших обов'язкових платежів.

Особливе місце митного контролю митних органів у загальній системі контролю як елемента системи управління митними процесами зумовлюється його специфікою, що найбільш яскраво проявляється у контрольній функції самого мита. Об'єктивно властива миту здатність виражати специфічну сторону ЗЕД робить митний контроль Держмитслужби важливим, всеохоплюючим та всеосяжним.

У МК України визначені функції учасників системи управління митними ризиками в Україні, їх права, обов'язки і відповідальність, а також статус посадових осіб контролюючих органів.

На сьогодні Держмитслужба є основним митного контролюючим органом у митній сфері. Тому її органи як суб'єкти системи управлінь митними ризиками у нашій державі відносяться до лідируючих суб'єктів, наділених доволі значними владними повноваженнями та компетенцією.

Органи Держмитслужби як органи виконавчої влади організаційно та структурно підпорядковані Уряду України як вищому органу у системі органів

виконавчої влади. Держмитслужби є центральним органом всієї структури митних органів, забезпечує формування та реалізує державну митну політику. Цей орган безпосередньо спрямовує, координує та контролює діяльність митниць, здійснює інші повноваження, передбачені МК України та законами України, в межах своїх повноважень видає накази, організує та контролює виконання технологій управління митними ризиками у нашій державі.

Повноваження і функції митних органів визначаються МК України та законами України. Розмежування повноважень і функціональних обов'язків митних органів визначається законодавством України.

Гл. 52 МК України визначає окремо регулювання Держмитслужбою системи управління ризиками. Так, діяльність Держмитслужби та інших компетентних органів стосовно оцінки та управління ризиками полягає у виконанні відповідних завдань

Згідно з нормами ст. 320 МК України форми й обсяги митного контролю обираються посадовими особами на підставі обґрунтованих результатів із застосування системи управління митними ризиками; та/чи автоматизованою системою управління ризиками (надалі за текстом цієї роботи – АСАУР).

При цьому законом «не допускаються визначення форм, обсягів митного контролю з застосуваннями систем управління митними ризиками або іншими органами державної влади, або участь посадових осіб інших органів влади у здійсненні ризикоорієнтованого митного контролю. У випадку, коли АСАУР або посадовими особами митних органів не визначено за результатами застосування систем управління ризиками необхідності для проведення митного огляду, митне оформлення та випуск товарів, комерційних транспортних засобів здійснюється без проведення митного їх огляду» [30].

Система управлінь митними ризиками у нашій державі є науково-методологічною основою для запобігання порушенням митних правил через утворення й використання системи сучасного вибіркового адміністрування митних платежів, і при цьому з метою ефективного забезпечення митного контролю, оптимального та рівномірного розподілу людських, матеріальних,

фінансових та інших ресурсів митних та інших контролюючих органів на найбільш важливих митних напрямках (рис. 1.4).

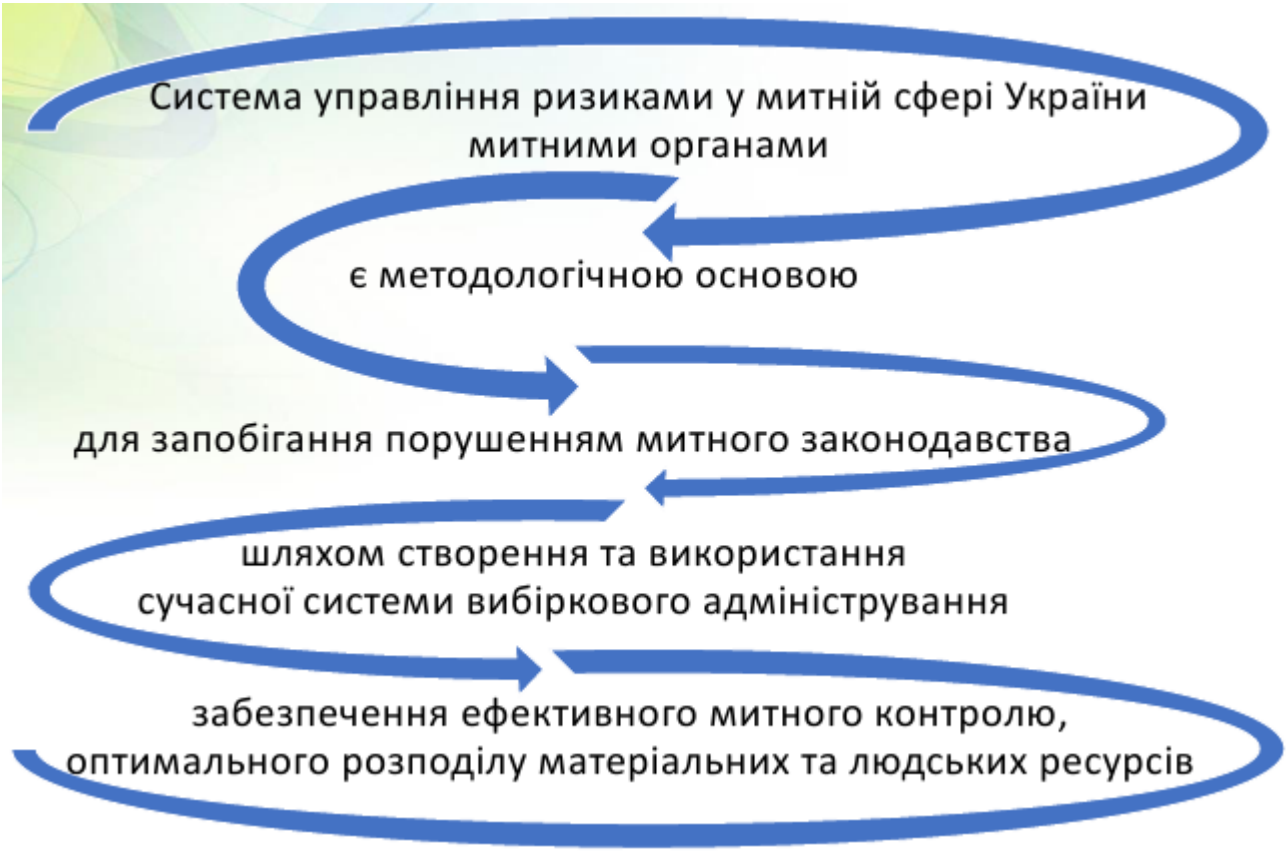

Рис. 1.4. Роль митних органів як учасників (суб'єктів) у системі управління митними ризиками в Україні

Джерело: Розроблено автором на основі [78, с. 34].

Адміністрування митних платежів як частина системи управлінь митними ризиками у нашій державі є комплексним багатоаспектним явищем, яке містить характерні елементи. Насамперед, це – «сукупність митних органів (адміністраторів митних платежів), на які державою покладено здійснення управлінської діяльності, пов'язаною із забезпеченням процесу справляння обов'язкових платежів. Напрямки діяльності адміністраторів мають чітку функціональну спрямованість» [24, с. 38–42].

Гл. 52 МК України визначає окремо регулювання та дії учасників системи управління митними ризиками в Україні. Так, управління митними ризиками є роботою митних органів із аналізу митних ризиків, з їх виявлення та оцінки, а також на цій основі розроблення практичних заходів, які спрямовані на мінімізацію митних ризиків.

Митні органи України у роботі застосовують систему управлінь митними ризиками для визначення товарів та інших об’єктів, а також документів та осіб, які підлягають митному контролю.

Відповідно до наказу Держмитслужби «Про експлуатацію модуля АСАУР в пунктах пропуску через державний кордон для автомобільного сполучення» від 28 листопада 2012 року «оцінка ризику за вантажною митною декларацією і формування переліку митних процедур за допомогою модуля АСАУР здійснюються після внесення електронної копії ВМД до бази даних посадовою особою митного органу» [51].

У частині спрощення процедур митного контролю потрібно забезпечити подальше впровадження уніфікованих технологій в митних органах митного контролю з метою утворення умов для поступової адаптації митних технологій до параметрів ЄС, а також проводити інші роботи у повному необхідному обсязі. Також потрібна розробка та впровадження в практичну діяльність митних органів способики вимірювання тривалості процедур митного контролю з метою утворення основ для оцінювання дієвості заходів Держмитслужби із спрощення таких процедур.

Розробка та впровадження вказаних та інших заходів в практичну діяльність митних органів стосовно системи управлінь митними ризиками у нашій державі, аналізу ризиків, її автоматизація та цифровізація є також одним з ключових моментів. Необхідне вдосконалення інформаційно-цифрового наповнення всієї системи управлінь митними ризиками у нашій державі з метою забезпечення обґрунтованості проведення вибіркових митних оглядів, а також для підвищення їхньої результативності. Об’єктивною є необхідність і досягнення уніфікованості та вичерпності вимог, які пред’являються до

інформації та документів, що подаються впродовж проходження митного контролю з метою прискорення реалізації в повному обсязі процедур електронного декларування.

Таким чином, на Держмитслужбу та інші митні органи на сьогодні покладається величезна відповідальність стосовно системи управлінь митними ризиками у нашій державі за багато питань, які потребують нагального вирішення. Серед іншого – питання подальшого вдосконалення системи аналізу та управління митними ризиками, продовження вдосконалення введення електронного митного декларування, вдосконалення системи постмитного аудиту тощо. Усі ці завдання взаємопов’язані нерозривно між собою та покликані захищати митні та інші економічні інтереси України.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз міжнародного й національного регулювання управління митними ризиками

Сучасну теорію митного ризику (проте у більшій частині стосовно фінансової діяльності) розробили американські економісти Г. Марковіц, Дж. Тобін, В. Шарп та інші [89].

Наприклад, Г. Марковіц вважав, що учасники фінансового ринку мають дві основні цілі: «підвищення рівня очікуваного доходу і зниження рівня ризику або ступеня невизначеності цього доходу. Вирішення цих завдань можливе тільки за умови утворення ефективного інвестиційного портфеля для даного фінансового ринку в єдиному варіанті» [73, с. 17].

На сьогодні у контексті проблематики глобальних процесів, що відбуваються на світовій арені та впливають на економічний розвиток господарств, регіонів [15, с. 57–58], потребує вироблення відповідних механізмів керування й упередження система управління стосовно митних ризиків у нашій державі.

Одним з найперших стандартів у світі стосовно впровадження системи управлінь митними ризиками було утворення у 1995 році в Австрії відповідних стандартів з управління ризиками у митній службі [73, с. 21].

На сучасному аналізу міжнародного регулювання управління митними ризиками насамперед слід виділити Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур – це є Переглянута Кіотська конвенція [31].

Одним з основних принципів Кіотської конвенція стосовно управління ризиками є затвердження і регулювання особливостей застосування особливих режимів, яке здійснюється відповідно до норм міжнародного та національного законодавства. Так, Спеціальний додаток D цієї Конвенції визначає статус

режиму митних складів як «митний режим, відповідно до якого ввезені товари зберігаються під митним контролем у визначеному для цих цілей місці (митному складі) без сплати ввізних мит та податків» [32].

Конвенція про процедуру спільного транзиту (CCTP) від 20 травня 1987 року (зі змінами і доповненнями) визначає процедуру Т1 та Т2 застосовується до переміщуваних товарів. Так, «товари Союзу» означає товари, що підпадають під одну з відповідних категорій – товари, які повністю отримані на митній території ЄС, переміщувані на митну територію ЄС з третіх держав та випущені для вільного обігу тощо [23].

Конвенція не обмежує застосування будь-якої іншої міжнародної угоди стосовно процедури управлінь митними ризиками у нашій державі, з урахуванням будь-яких обмежень такого застосування стосовно переміщення товарів з одного пункту в ЄС в інший пункт та будь-яких обмежень видавання документів, що засвідчують статус товарів ЄС.

Перевагами приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту стосовно системи управлінь митними ризиками у нашій державі є передусім: обмін митною інформацією в режимі реального часу; отримання інформації стосовно товарів, які переміщуються транзитом, з різних джерел, що надасть змогу визначити рівень ризику максимально точно; запровадження спеціальних транзитних спрощень стосовно декларування і пломбування; запровадження загальної фінансової гарантії тощо.

В Україні з питань регламентації системи управлінь митними ризиками у нашій державі прийнято досить багато нормативних документів, але вони є роздрібнені, не уніфіковані та залежать від того, куди рухається товар, на який період часу ввозиться, яка вартість, чи потребує ліцензування, чи присутнє надання дозволів тощо.

Комплексного вирішення проблема системи управлінь митними ризиками у нашій державі поки що не зазнала, проте видано вже доволі велику кількість актів.

До них можна віднести такі як Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року [52], Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю, затверджений наказом Мінфіну України від 31 липня 2015 року (діє у редакції від 22 січня 2021 року) [59], Порядок виконання митних формальностей у разі виходу з ладу автоматизованої системи митного оформлення або єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів, затверджений наказом Мінфіну України від 17 серпня 2020 року [57], Методичні рекомендації стосовно роботи з аналізу, виявлення та оцінки митних ризиків від 11 вересня 2015 року [54] та інші нормативні акти.

Так, відповідно до Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа, затвердженої наказом Мінфіну України від 30 травня 2012 року, визначено основні терміни у сфері системи управлінь митними ризиками у нашій державі, наприклад, АСАУР – це автоматизована система аналізу та управління ризиками [56].

Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, зокрема, із змінами, внесеними 22 січня 2021 року, визначає виявлений ризик як наявну у митних органах інформацію про порушення митних правил з питань її справи. Вказаний Порядок поділяє також митні ризики на фіскальні (виявлення яких спрямовано на недопущення мінімізації сплати митних платежів) та нефіскальні – як ризики безпеки [50].

У останні роки продовжується вдосконалення системи управлінь митними ризиками у нашій державі, спричинене, у т. ч. й уведенням воєнного стану та воєнними діями.

Так, Законом від 15 серпня 2022 року про внесення змін до МК України й інших актів стосовно питань виконання гл. 5 розд. IV Угоди про асоціацію [72] передбачено, поряд із іншими аспектами, положень, що відсутність впродовж

здійснення митних формальностей загальної декларації прибуття на товари або митної декларації, яка містить відомості із аналізу ризиків із метою оцінки митної безпеки та надійності, може стати підставою для відмови у такому пропуску [49].

21 квітня 2023 року був прийнятий та введений у дію Порядок ввезення на митну територію України та цільового використання деяких товарів підприємствами, які мають, створюють або модернізують виробничі потужності для промислового виробництва транспортних засобів, затверджений відповідною постановою Уряду України. Ці товари поки що звільняються від митного оподаткування та операції, якщо вони ввозяться підприємствами для власного виробництва [55].

Вказаним Порядком також передбачено деякі заходи із спрощення проходження митного оформлення товарів. Зокрема, підприємства, які модернізують виробничі потужності, з метою забезпечення управління стосовно митних ризиків та митного контролю не пізніше як за сім робочих днів до дати ввезення мають подати Мінстратегпрому на електронну пошту відповідні документи із застосуванням кваліфікованого електронного підпису: інформаційну довідку, форми фінансової звітності підприємства, перелік товарів тощо.

Проте також відзначено, що у випадку «неспрацювання» системи управління митними ризиками, зокрема, у випадку виявлення митним органом фактів недотримання вимог закону, насамперед – стосовно ввезення та цільового використання товарів із звільненням від сплати мита, митний орган вживає заходів до організації та проведення документальних перевірок – достовірності, своєчасності, повноти нарахування та сплати митних платежів, визначення грошових зобов’язань тощо.

Відповідно до наказу Мінфіну України від 4 січня 2023 року затверджено Порядок та умови здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях [61].

Так, форми та обсяги такого контролю обираються АСУР та/або посадовими особами митного органу за результатами застосування системи управління ризиками із урахуванням також дотримання положень МК України та Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків. Алгоритм застосування суб'єктоорієнтованих критеріїв визначення митного ризику в АСУР показано на рис. 3.1.

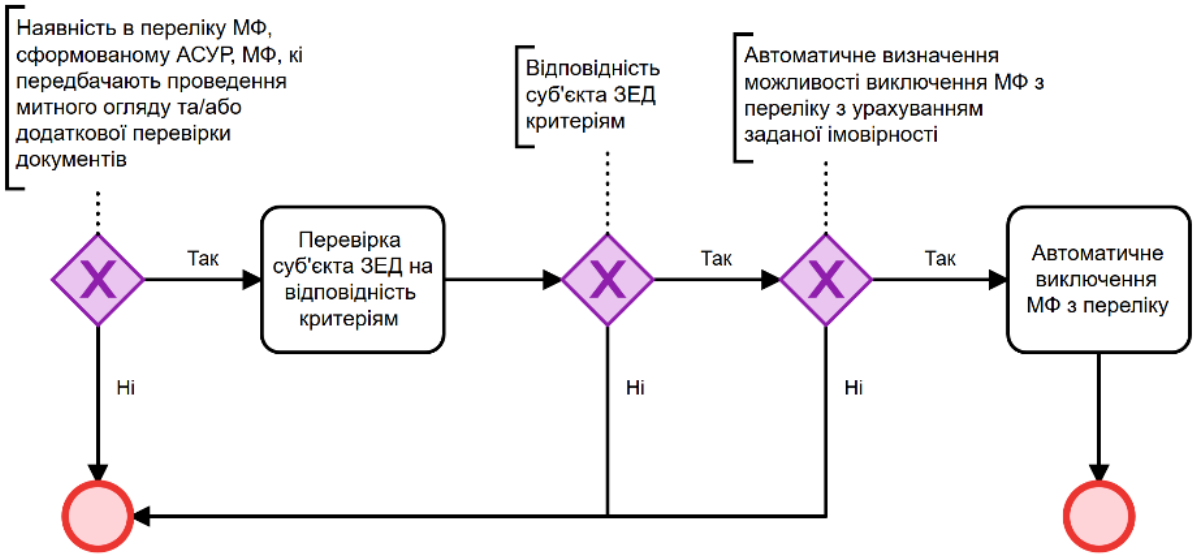

Рис. 2.1. Алгоритм застосування суб'єктоорієнтованих критеріїв визначення митного ризику в АСУР

Джерело: Розроблено автором на основі [3, с. 7].

Митні органи використовують попередню інформацію із метою аналізу, виявлення та оцінки митних ризиків, а також для розроблення практичних заходів з управління митними ризиками. За результатами здійснення митного контролю із застосуванням системи управлінь митними ризиками, у т. ч. й АСУР, поданої оператором попередньої інформації про товари, стосовно кожного відправлення визначається рівень митного ризику, відповідні йому обсяги митного контролю: низький рівень – не встановлено обов'язкова необхідність проведення митного контролю та митних формальностей; середній – необхідність здійснення окремих митних формальностей, які не

пов’язані з митним оглядом; високий – необхідність проведення фактично всіх митних формальностей, митного огляду (або переогляду) товарів.

З вказаного також можна визначити і періодичність проведення документальних планових митних перевірок, яка визначається залежно від ступеня ризику в діяльності таких платників мита, і також поділяється на високий, середній та незначний.

Для підтримки системи управлінь митними ризиками у нашій державі митна служба має приймати відповідну стратегію, яка базується на системі засобів оцінки імовірності дотримання законодавства. Так, в Україні нараді усе ще чинна прийнята Стратегія розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 року [62].

Окремі заходи із реалізації цієї Стратегії показано у табл.

Таблиця 2.1

Плани заходів з реалізації Стратегії розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю (витяги)

№	Найменування заходів управління ризиками у сфері митного контролю	Індикатор виконання заходів управління ризиками у сфері митного контролю
1.	Впровадження системи автоматизованого розподілу господарюючих суб’єктів у залежності від їх характеристик, історії діяльності для використання впродовж проведення автоматизованого аналізу й оцінки ризиків	Затвердження Мінфіном порядків застосування системи автоматизованого розподілу господарюючих суб’єктів
2.	Внесення до МК України змін стосовно запровадження відповідальності перевізників за неподання чи несвоєчасне подання попередньої інформації у обсязі й у строки, за подання недостовірної інформації	Внесення на розгляд Уряду України законопроєкту про внесення змін до МК України
3.	Внесення до МК України змін стосовно можливості прийняття митницями попередніх рішень із питань визначення митної вартості товарів	Внесення на розгляд Уряду України законопроєкту про внесення змін до МК України у частині прийняття попередніх рішень із питань визначення митної вартості товарів

Продовження таблиці 2.1.

4.	Розроблення й затвердження порядків виконання митних формальностей та митного контролю на автомобільному транспорті	Затвердження Мінфіном порядків виконання митних формальностей та митного контролю на автомобільному транспорті
5.	Розроблення й затвердження порядків виконання митних формальностей та митного контролю на залізничному транспорті	Затвердження Мінфіном порядків виконання митних формальностей та митного контролю на залізничному транспорті
6.	Створення окремого структурного підрозділу із питань управління митними ризиками із забезпеченням цілодобового режиму роботи	Збільшення граничної чисельності працівників апарату Держмитслужби шляхом внесення змін до постанови Уряду України від 6 квітня 2014 року та до організаційної структури й штатного розпису апарату Держмитслужби
7.	Утворення підрозділу із питань розроблення і супроводження автоматизованої системи аналізу й управління ризиками і проведення аудиту у складі департаменту інформаційних технологій Держмитслужби штатною чисельністю не менше п’яти посадових осіб	Збільшення граничної чисельності працівників апарату Держмитслужби шляхом внесення змін до постанови, до організаційної структури й штатного розпису Держмитслужби

Джерело: Розроблено автором на основі [2, с. 132; 16, с. 121; 17, с. 207; 62].

Проте на сьогодні є необхідність у впровадженні нової Системи. Реалізація у подальшому такої Стратегії надасть змогу забезпечити використання в Україні з одного боку, сучасної гнучкої, з іншої – багатофункціональної системи управління митними ризиками, яка повинна наповнюватись і на центральному рівні (на рівні Держмитслужби), так і на регіональних рівнях (окремих митниць, митних постів), із використанням відповідних джерел цифрової інформації. Основною метою реалізації такої Стратегії буде досягнення оптимального балансу поміж спрощенням митних процедур і оптимальним забезпеченням належного рівня митного контролю.

Таким чином, на сучасному аналізу міжнародного регулювання управління митними ризиками насамперед слід виділити Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур (Переглянута Кіотська конвенція) та Конвенція про процедуру спільного транзиту. На національному рівні

питання системи управлінь митними ризиками у нашій державі вирішується прийняттям нормативних документів, проте більшість з них є роздрібнені, не уніфіковані, тому їх застосування залежать від багатьох факторів. У зв'язку із цим слід виробити і прийняти загальну Стратегію розвитку та функціонування системи управління митними ризиками в Україні на 2023–2014 роки.

2.2. Оцінка митних ризиків та їх об'єктів в Україні

Оцінка і аналіз митних ризиків та їх об'єктів в Україні передбачає систематичне використання митними органами наявної митної та іншої інформації з метою вивчення і визначення обставин, причин, умов виникнення митних ризиків, для їхньої ідентифікації, визначення імовірних наслідків недотримання митних вимог.

Впровадження орієнтованої на ризики системи відбору спочатку стосовно платників мита до проведення їх перевірок підвищило доволі значно якість роботи підрозділів митного контролю, починаючи із з 2010 року. Так, із 2012 року ризикоорієнтована система, а також і митна сумлінність суб'єктів дозволила майже вдвічі знизити кількість митних перевірок [27, с. 8–9], а 2013-2018 років в результаті запровадження орієнтованої на ризики системи контролю майже на 24 відсотків скоротилися перевірки [66, с. 46–47].

У 2019-2021 роках ця позитивна тенденція майже зберігається. З 22 лютого 2022 року, і до кінця 1 кварталу 2023 року, у зв'язку із агресією рф та введенням воєнного стану динаміка змінилась.

Тому проаналізуємо систему управлінь митними ризиками у нашій державі на прикладі частка митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності.

Аналіз було проведено без врахування даних Донецької, Луганської митниць, митниць в Херсонській області, у Автономній Республіці Крим та у м. Севастополі. У зв'язку із Наказом Держмитслужби від 24 лютого 2022 року

«Про установлення простою у роботі територіальних органів Держмитслужби» вказані митниці не працювали, або частково не працювали.

Вибірку було зроблено по аналізу діяльності таких митниць як Волинська, Дніпровська, Енергетична, Закарпатська, Київська, Львівська (до 2021 року – Галицька), Одеська, Хмельницька (до 2021 року – Подільська) та Чернівецька (до 2021 року – Буковинська) (таблиці 2.2–2.6). Результати по всіх митницях показані у Додатках А-Г.

Таблиця 2.2

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності (на грудень 2020 року)

Назви митниць	**Формули розрахунків**	**Значення у звітних періодах, відсотків**	**Цільове значення**
Волинська	ЕРасур = 123 / 2680 × 100 відсотків	04,59	задовільно
Дніпровська	ЕРасур = 244 / 3760 × 100 відсотків	06,49	добре
Енергетична	ЕРасур = 5 / 858 × 100 відсотків	00,58	незадовільно
Закарпатська	ЕРасур = 108 / 3337 × 100 відсотків	03,24	задовільно
Київська	ЕРасур = 201 / 20883 × 100 відсотків	00,96	незадовільно
Львівська (Галицька)	ЕРасур = 500 / 9420 × 100 відсотків	05,31	добре
Одеська	ЕРасур = 185 / 6395 × 100 відсотків	02,89	незадовільно
Хмельницька (Подільська)	ЕРасур = 165 / 2600 × 100 відсотків	06,35	добре
Чернівецька (Буковинська)	ЕРасур = 58 / 1082 × 100 відсотків	05,36	добре

Джерело: Розроблено автором на основі [45].

Таблиця 2.3

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності у 2021 році*

Назви митниць	Формули розрахунків	Значення у звітних періодах, відсотків	Цільове значення
Волинська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	06,86	добре
Дніпровська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	07,94	добре
Енергетична	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	02,03	незадовільно
Закарпатська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	03,09	задовільно
Київська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	07,44	добре
Львівська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	04,75	задовільно
Одеська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	03,29	задовільно
Хмельницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	05,65	добре
Чернівецька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	04,92	задовільно

* Примітка.

Показник по Енергетичній митниці розраховано за затвердженою наказом Держмитслужби від 11 вересня 2020 року «Про затвердження Показників комплексної оцінки митниць Держмитслужби» методикою неможливо, у зв’язку зі змінами організаційної структури Держмитслужби та її органів у 2021 році та зміною методики розрахунку показників. Тому інформація чинна за ІІ півріччя 2021 року.

Джерело: Розроблено автором на основі [44].

Таблиця 2.4

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності у 2022 році

Назви митниць	Формули розрахунків [Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків]	Значення у звітних періодах, відсотків	Цільове значення
Волинська	Ерасур = 6852 / 81130 × 100 відсотків	08,00	добре
Дніпровська	Ерасур = 1672 / 15646 × 100 відсотків	11,00	відмінно
Енергетична	Ерасур = 1119 / 4050 × 100 відсотків	02,00	незадовільно
Закарпатська	Ерасур = 1220 / 23067 × 100 відсотків	05,00	задовільно
Київська	Ерасур = 9328 / 131418 × 100 відсотків	07,00	добре
Львівська	Ерасур = 6483 / 117283 × 100 відсотків	06,00	добре
Одеська	Ерасур = 2662 / 31774 × 100 відсотків	08,00	відмінно
Хмельницька	Ерасур = 588 / 8842 × 100 відсотків	07,00	добре
Чернівецька	Ерасур = 1360 / 21415 × 100 відсотків	06,00	добре

Примітки.

Енергетична митниця не працювала, або частково не працювала відповідно до наказу Держмитслужби від 24 лютого 2022 «Про установлення простою у роботі територіальних органів Держмитслужби».

Показники по Одеській митниці розраховані згідно із даними сервера АСМО «Інспектор» та з об’єктивних причин можуть бути розбіжні з даними, які містяться на серверах відповідних митниць. При цьому у випадку виходу з ладу АСМО митниці керуються нормами Порядку стосовно виконання митних формальностей у разі виходу з ладу цієї системи відповідно до наказу Мінфіну України від 17 серпня 2020 року [57].

Джерело: Розроблено автором на основі [46].

Таблиця 2.5

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності за І квартал 2023 року

Назви митниць	Формули розрахунків [Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків]	Значення у звітних періодах, відсотків	Цільове значення
Волинська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 1644 / 21511 × 100 відсотків	08,00	добре
Дніпровська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 476 / 4224 × 100 відсотків	11,00	відмінно
Енергетична	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 621 / 17612 × 100 відсотків	04,00	задовільно
Закарпатська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 262 / 4867 × 100 відсотків	05,00	задовільно
Київська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 2933 / 41533 × 100 відсотків	07,00	добре
Львівська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 2158 / 31071 × 100 відсотків	07,00	добре
Одеська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 838 / 7298 × 100 відсотків	11,00	відмінно
Хмельницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 194 / 2541 × 100 відсотків	08,00	добре
Чернівецька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 356 / 6578 × 100 відсотків	05,00	задовільно

Примітки.

Енергетична митниця не працювала або частково не працювала у зв’язку із простоєм.

Показники по Одеській митниці розраховані згідно із даними сервера АСМО «Інспектор» та з об’єктивних причин можуть бути розбіжні з даними, які містяться на серверах відповідних митниць.

Джерело: Розроблено автором на основі [47].

На основі цих даних сформуємо окрему таблицю динаміки виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей аналізованими митницями, за основу беручи значення у звітних періодах (2020 рік – І квартал 2023 року) (у відсотках).

Таблиця 2.6

Динаміка виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей митницями до значення у звітних періодах (2020 рік – І квартал 2023 року) (у відсотках)

Митниця/Рік	2020	2021	2022	2023 (І квартал)
Волинська	04,59	06,86	08,00	08,00
Дніпровська	06,49	07,94	11,00	11,00
Енергетична	00,58	02,03	02,00	04,00
Закарпатська	03,24	03,09	05,00	05,00
Київська	00,96	07,44	07,00	07,00
Львівська	05,31	04,75	06,00	07,00
Одеська	02,89	03,29	08,00	11,00
Хмельницька	06,35	05,65	07,00	08,00
Чернівецька	05,36	04,92	06,00	05,00

Джерело: Розроблено автором на основі [44–47].

На основі цих даних побудуємо графіки динаміки виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей окремими митницями за 2020 рік – І квартал 2023 року (рис. 2.2.).

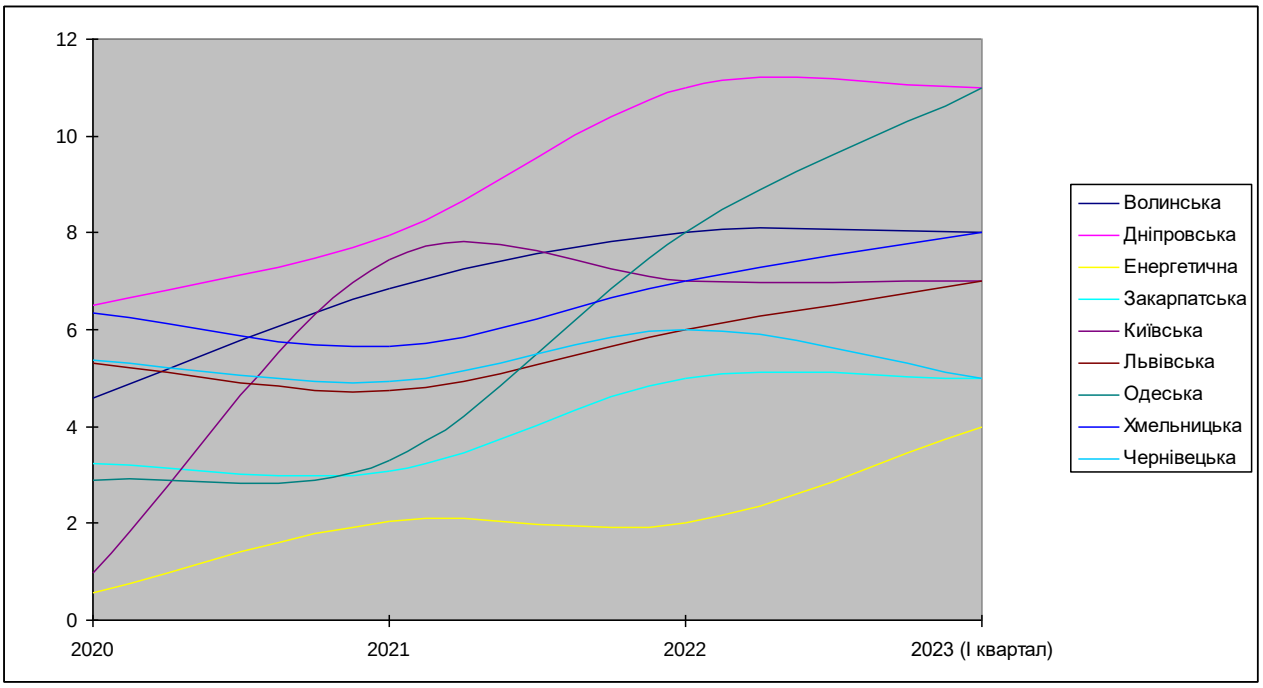

Рис. 2.2. Динаміка виконання окремими митницями визначеними АСУР митних формальностей за 2020 рік – I квартал 2023 року

Таким чином, з даних таблиць та графіка можемо зробити деякі висновки. Майже всі митниця мають тенденцію до підвищення показників впровадження орієнтованої на ризики системи відбору відповідно до визначених АСУР митних формальностей. Першість з виконання визначених АСУР митних формальностей тримає Дніпровська митниця, хоча у I квартал 2023 року спостерігається невелике зниження цільового значення. Також позитивна динаміка у Київської, Львівської та інших митниць. Негативні оцінки цільового значення виконання визначених АСУР митних формальностей – у Чернівецької митниці та, особливо, у Енергетичної митниці. Остання показує найгірші результати, тому вона найперше потребує реформування.

2.3. Здійснення заходів з управління митними ризиками в Україні

Різноманітність предметів, товарів, транспорту, які переміщаються через митні кордони, зумовлює доволі широкий спектр форм здійснення заходів з управління митними ризиками в Україні.

Форми та обсяги митного контролю, якого достатньо для забезпечення додержання законодавства після завершення митного оформлення, визначаються МК України.

Перевірка документів та відомостей, які відповідно до статті 335 МК України подаються митним органам впродовж переміщення товарів через митний кордон нашої держави, здійснюється візуально, із застосуванням інформаційних технологій та у інші способи, передбачені МК України.

МК України установлює у ст. 320 засади вибірковості митного контролю. Митні органи за наявності достатніх підстав вважати, що у зазначених відправленнях містяться саме ті товари, стосовно яких законодавством не установлено заборони та/або обмеження стосовно переміщення через митний кордон України, а також за результатами вибіркового митного огляду на підставі випадкових перевірок митні органи мають право не вимагати пред’явлення інших документів.

Так, відповідно до Звітів про результати аудиту Рахунковою палатою ефективності діяльності митних органів України впровадження системи управлінь митними ризиками у нашій державі форми та обсяги митного контролю впродовж 2019-2021 років обиралися посадовими особами митних органів на підставі результатів застосування системи управління ризиками та/або АСУР. За даними Держмитслужби, кількість митних декларацій, стосовно яких зафіксовано реагування АСУР та посадовими особами митних органів прийнято рішення про необхідність проведення митних формальностей, впродовж 2019–2022 років становила 1681,6 тисяч, з яких за допомогою АСУР опрацьовано 93,5 відсотків (табл.).

Таблиця 2.7

Аналіз результатів опрацювання митних декларацій стосовно дотримання митних формальностей, у т. ч. за допомогою АСУР у 2019–2022 роках

Назва митного режиму	Кількість							
	у 2019 році	питома вага, відсотків	у т. ч. встановлено розбіжності, невідповідності, порушення	відсотків розбіжностей до митних декларацій	2022 році	питома вага, відсотків	у т. ч. встановлено розбіжності, невідповідності, порушення	відсотків розбіжностей до митних декларацій
Митні декларації, стосовно яких зафіксовано реагування АСУР								
ВСЬОГО, у т. ч.:	1320411	100,0	200514	15,2	1251474	100,0	23606	9,4
Експорт	212398	16,1	5486	2,6	135059	13,9	983	2,8
Імпорт	1060247	80,3	39	5,2	1212175	84,4	22452	10,6
Митні декларації, за якими рішення про необхідність проведення митних формальностей прийнято посадовою особою відповідного митного органу								
ВСЬОГО, у т. ч.:	90006	100,0	17492	19,4	119715	100,0	4073	20,7
Експорт	12223	13,6	1220	10,0	11579	8,0	276	17,5
Імпорт	74349	82,6	15746	21,2	117432	88,4	3689	21,2
Разом	1410417	-	218006	15,5	1271189	-	27679	10,2

Джерело: Розроблено автором на основі [13–14; 44–47].

Отже, за вказаними даними, з 2019 до 2022 року серед всієї кількості митних декларацій, за допомогою АСУР опрацьовано 93,5 відсотків.

Протягом досліджуваного періоду розбіжності, невідповідності та порушення встановлені у 245,7 тис. митних декларацій, або 14,6 відсотка. Відсоток встановлення розбіжностей, невідповідності та порушень за митними деклараціями, стосовно яких рішення про необхідність проведення митних формальностей прийнято посадовими особами митних органів, є більшим, ніж встановлено за допомогою АСУР (19,4 проти 15,2 відсотків у 2019 році та 20,7 проти 9,4 відсотків у 2022 році), при цьому посадовими особами митних органів забезпечувалося тільки 6,5 відсотка опрацювань митних декларацій.

Отже, результативність виявлення розбіжностей, невідповідностей та порушень за допомогою АСУР була нижчою, ніж за рішеннями, прийнятими посадовими особами митних органів.

Згідно з ст. 336 МК України однією з форм митного контролю є проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у т. ч. своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів. Митні органи мають право здійснювати митний контроль шляхом проведення відповідних перевірок.

Так, у 2019 році митницями в 39,5 тис. випадках здійснено корегування (збільшення) задекларованої суб'єктами ЗЕД митної вартості товарів на суму 12,9 млрд. гривень. У 2022 році здійснено корегування митної вартості в 6,5 тис. випадках на суму 2,8 млрд. грн., що в 2,4 рази за кількістю та в 1,6 рази за сумою менше, ніж за 2019 рік, сума донарахованих платежів – менше на 44,5 відсотків (табл. 32).

Таблиця 2.8

Аналіз результатів здійснення контролю за вірністю визначення митної вартості товарів відповідно до системи управлінь митними ризиками

Показники	2019	2022	збільшення /зменшення застосування
Кількість випадків збільшення митними органами задекларованої суб'єктами ЗЕД митної вартості товарів	39497	6483	41,4
Суми збільшення митної вартості, млн. грн.	12899,5	2751,7	63,1
Суми донарахованих митних платежів, млн. грн.	3235,6	710,5	55,5
Відсотки донарахувань до збільшеної митної вартості	25,1	25,8	-
Кількість оскаржень суб'єктами ЗЕД рішень митних органів	6080	687	33,7
Суми оскарженої митної вартості товару, млн. грн.	1500,3	287,9	49,7
Суми недонадходження донарахованих митних платежів у результаті оскарження рішень митних органів, млн. грн.	164,8	64,1	81,6

Продовження таблиці 2.8.

Відсоток недонадходжень платежів через оскарження	5,1	9,0	-
Кількість погоджень суб'єктами ЗЕД з рішеннями митних органів	27511	2731	22,3

Джерело: Розроблено автором на основі [13–14; 44–47].

Отже, у 2022 році у порівнянні з 2019 роком митницями на 41,4 відсотки збільшено здійснення корегування (збільшення) задекларованої суб'єктами ЗЕД митної вартості товарів.

За даними Держмитслужби, за результатами застосування АСУР і СУР впродовж 2019-2022 років встановлено необхідність проведення додаткових митних формальностей стосовно 2631,3 тис. декларацій (табл.).

Таблиця 2.9

Динаміка кількості митних декларацій, стосовно яких за результатами застосування АСУР та СУР Держмитслужбою було встановлено необхідність проведення митних формальностей

Показники	Експорт	Імпорт	Транзит	Разом
2019 рік	227446	1089241	31490	1348177
2022 рік	373831	1731645	32182	1417658
Відхилення 2022 року до 2019 року: -/+	+146385	+642404	+692	+69481
у т. ч. з ініціативи посадових осіб митних органів за результатами застосування СУР	23665	149257	5168	178090
відсоток у загальній кількості	6,4	6,8	9,5	6,8

Джерело: Розроблено автором на основі [13–14; 44–47].

Таким чином, з даних таблиць видно, що здійснення додаткових митних формальностей із ініціативи посадових осіб внаслідок застосування СУР становило 6,8 відсотків митних декларацій. При цьому найбільшу частку додаткових митних формальностей (83,9 відсотків) застосовано у митному режимі імпорту.

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ

3.1. Шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками (на прикладі окремих митниць)

Удосконалення системи управлінь митними ризиками у нашій державі передбачає реформування всієї ризикоорієнтованої системи митного контролю і пошук шляхів посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками.

Перспективи реформування системи управлінь митними ризиками у нашій державі у аспекті імплементації та впровадження актів ЄС, цифровізації, новітніх технологій аналізували такі наковці як І. Г. Бережнюк та співавтори [38], А. І. Брендак [3–4], О. О. Корогодова [25], Г. Ю. Разумей та М. М. Разумей [64–67]А. О. Ярош [83] та інші.

Так, Урядом України наразі розроблено «Шість кроків для реформи митниці», п’ятий крок із яких – це ризикоорієнтований підхід. Такий підхід передбачає застосування системи управлінь митними ризиками відповідно до списків, рейтингів, індексів, іншої інформації, яка наявна у Держмитслужби. Наприклад, якщо митний контроль проходять автомобілі великої міжнародної продуктової компанії зі списку S&P500 то, співробітники митниці розуміють, що вони везуть, наприклад, харчові продукти, а не заборонені товари. Такі фури мають проїжджати митницю по «зеленому коридору». А інші транспортні засоби, насамперед, – підозрілі, із заржавілими порогами, несиметричними колесами, перевантажені тощо – потрапляють до «червоного коридору» [8].

Як вже було зазначено, негативні оцінки цільового значення виконання визначених АСУР митних формальностей – найбільше у Енергетичної митниці, яка показує найгірші результати серед усіх митниць, тому найперше потребує реформування.

Застосування СУР у сфері Енергетичної митниці досить активно практикується в державах ЄС з 1999 року. Саме тоді з'являються морські митниці, автомобільні пункти пропуску, енергетичні митниці. СУР у Енергетичної митниці приділяється особлива значимість в системі митних органів ЄС, яка охоплює не лише митну сферу, а й захищає енергетичні інтереси держав-учасниць, дозволяє забезпечувати потік електроенергії тощо, який є не лише конкурентоздатним, а й безпечним для споживачів.

Державне регулювання у сфері Енергетичної митниці в умовах ринкового господарювання являє собою систему типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних державними установами і громадськими організаціями з метою стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов, що змінюються.

Держава регулює найважливіші суспільні відносини, до яких належить і регулювання енергетичної безпеки України. Держава, органи державної влади в господарській діяльності можуть брати безпосередню участь у регулюванні енергетичної безпеки України тільки на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені законами України.

Енергетична митниця – це легітимний та зареєстрований суб'єкт господарювання, що здійснює діяльність, спрямовану на досягнення соціальних і економічних результатів, одержання прибутку стосовно виробництва електроенергії, виконання інших робіт, надання послуг у галузі енергетики, і яка має самостійний, ініціативний, творчий, інноваційний, систематичний, ризиковий, правомірний, соціально та юридично відповідальний характер.

Загалом питання застосування системи управлінь митними ризиками на Енергетичній митниці потребує подальшого вивчення.

У зв'язку з енергетичною кризою та неоплатою споживачів за електроенергію відбувається масове виключення електроструму. Адже в Україні такий могутній енергетичний потенціал, так багато потужних електростанцій. Також в Україні середні показники за виробництвом електроенергії в світі – 5 000 кВт/год на людину.

Нині у зв'язку з кризовим станом економіки України істотно скоротилися можливості зебезпечення її паливно-енергетичними ресурсами, в т. ч. й електроенергією. В «галузі» Електроенергетика відбувається спад у виробництві електроструму. Тому стратегія розвитку галузей електроенергетики має бути спрямована на реконструкцію технологічно неефективних виробництв.

Прогноз енергозабезпечення економіки України загалом та питання застосування системи управлінь митними ризиками на Енергетичній митниці зокрема на перспективу мають розроблятися з урахуванням ролі і місця енергетичного фактора в економіці України.

В основу прогнозу слід покласти національні енергетичні програми України, програми структурної перебудови економіки, програми енергозбереження, концепції енергетичної безпеки тощо.

Орієнтовні потреби економіки України в електроенергетичних ресурсах на 2024 рік розроблено та показано в табл.

Таблиця 3.1

Потреби економіки України в електроенергетичних ресурсах

Види енергії	2019	1920	2022	2023	2024 у відсотках
Атомна	27,5	26,8	26,3	26,1	98,5
Гідро	3,2	3,5	3,8	4,4	137,5
Нетрадиційні енергетичні природні ресурси	-	0,01	0,02	0,2	-
Виробництво електроенергії (млрд. кВт/ год.)	183,0	178,0	086,7	211,5	115,6
Традиційних природних енергоресурсів (Всього)	30,7	30,3	31,2	31,7	103,2

Джерело: Розроблено автором на основі [34, с. 78; 86].

Нарощування виробництва електроенергії прогнозується за рахунок більш раціонального використання сировинних та енергетичних ресурсів, зниження енергомісткості та паливомісткості, у результаті того, що очікуваний приріст

валової доданої вартості у електроенергетиці випереджатиме темпи зростання валового випуску електроенергії.

Нині загальний технічний стан системи управлінь митними ризиками у Енергетичній митниці незадовільний. Це пов’язано з тим, що давно не проводилася модернізація енергетичного господарства. Внаслідок цього понад 20 відсотків устаткування повністю зношене, а 70 відсотків обладнання виробило свій ресурс.

Одним з способів регулювання кон’юнктури Енергетичної митниці є державна антициклічна політика. Її суть полягає в тому, щоб впродовж криз і депресій стимулювати попит на енергетичні послуги, капіталовкладення і зайнятість.

Таким чином, слід також відмітити перехід від повного, деталізованого контролю на Енергетичній митниці до інтегрально-оперативного контролю та моніторингу, що здійснювався на принципі вибірковості, але з урахуванням забезпечення належного рівня енергетичної безпеки.

3.2. Удосконалення системи управління митними ризиками із залученням передового досвіду зарубіжних держав

Обсяг надходжень мита та інших платежів до бюджетів залежить напряму від стану економіки України та від ефективності роботи митних органів, у т. ч. й стосовно системи управлінь митними ризиками у нашій державі. Для того, щоб залежність не порушувалася, у провідних державах вдосконалюють роботу органів, які здійснюють управління ризиками.

Управління стосовно системи управлінь митними ризиками у нашій державі у зарубіжних державах аналізували такі науковці у своїх здобутках як М. Л. Ковальова [21], К. В. Крисовата [26], О. В. Неліпович [34–37], М. Д. Стародубцев та В. М. Кміть [68], В. А. Туржанський [70–71], О. А. Фрадинський [78–80], Д. А. Янушкевич [82] та інші.

Важливим при визначенні питань функціонування системи управлінь митними ризиками на засадах досвіду зарубіжних держав, місця регулювання, є установити предметну сферу регулювання в рамках права США та ЄС.

Управління митними ризиками здійснюється за допомогою комп'ютеризованих систем обробки операцій ЗЕД, які різняться залежно від держави: ACS – у США; ASYCUDA, NCTC – у державах ЄС; AIDA – в Італії.

Так, у США використовується параметричний способ попереднього митного контролю, який на основі математичних підходів дозволяє виявити митні декларації з малоімовірними даними. Вказані митні декларації ретельно аналізуються. За результатами митного аналізу може бути ухвалене рішення про проведення додаткової перевірки.

У США у процесі обробки декларацій зазначені системи автоматично проводять ідентифікацію значень за кожним критерієм та визначають добуток відповідного рівня ризику на вагу відповідного критерію, отримані величини складають суму. Отриманий показник є сукупною величиною ризику, яка показує, які саме митні формальності повинні пройти товари за даною декларацією. У світі, як правило, найбільш розповсюджена система, що має три канали: зелений коридор (моментальний випуск); жовтий коридор (додаткова перевірка документів); червоний коридор (цільовий огляд) [20, с. 45].

Сучасне суспільство ЄС приділяє особливу увагу розвитку системи управлінь митними ризиками. Вона перетворилася на одну з провідних галузей національної митної сфери низки держав, а тепер усе ще розглядається як одна із найбільш перспективних [19, с. 10, 36].

До переваг системи управлінь митними ризиками у ЄС можна віднести те, що, по-перше, її потенціали досить великі, по-друге, є можливість будування системи управлінь митними ризиками не прив'язуючись до ресурсів.

Система митного контролю Великобританії ґрунтується на механізмі добровільної реєстрації, якій підлягають усі платники мита, що здійснили хоча б одну митну операцію на суму понад 5500 фунтів стерлінгів. Органи адміністрування ретельно відслідковують операції тільки 15 відсотків

платників мита, які забезпечують до 70 відсотків надходжень [84]. Це дає змогу знизити витрати на митний контроль та митний моніторинг за діяльністю платників мита, більше уваги приділяти тим суб'єктам, які забезпечують найбільші надходження мита.

Митний контроль у Франції покладено на центри, які відбирають платників для проведення митного контролю за багатьма критеріями, в основу яких покладено аналіз митного ризику. Проведення митного контролю чітко регламентоване. Тобто насамперед платника мита мають попередити про його проведення, а без попередження перевірка можлива тільки за наявності достовірної інформації про порушення.

Системою аналізу митних ризиків в Німеччині керує Центральне бюро аналізу ризиків ZORA Головного митного управління. Автоматизована система митного оформлення «Атлас», що забезпечує систему електронного декларування у Німеччині, була запроваджена в 2002 році, до цього аналіз митних ризиків здійснювався вручну. Електронні копії режимів імпорту та транзиту надходять до митниці електронною поштою та заносяться до бази даних з автоматичним присвоєнням реєстраційного номеру (або повідомлення про помилки). Також діє система оцінки діяльності суб'єктів ЗЕД за інформацією про вид діяльності, попереднє митне оформлення тощо [85].

Італійська митна служба також використовує система управління митними ризиками як частину митного процесу. Залежно від ступеня загрози слід вибирати й форми митного контролю. Митний контроль ділиться на три види: попереджувальний, при оформленні товарів і після їхнього випуску. Контроль при оформленні проводиться по чотирьох каналах: зелений – автоматизований контроль, жовтий – документальний, жовтогарячий – рентгенконтроль і червоний – фізичний контроль [88].

Щодо напрямів вдосконалення системи управління митними ризиками із залученням передового досвіду зарубіжних держав, то Україні слід припинити буд-які контакти у цій сфері з рф, а також з іншими державами, які

підтримують державу-агресора, у т. ч. й у сфері впровадження технологій управління митними ризиками та спрощення митних процедур.

Зокрема, 28 листопада 2011 року було підписано Протокол між митними органами України та білорусі про обмін інформацією в межах системи управління ризиками [63]. На сьогодні вказаний Протокол усе ще чинний, тому слід подати до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про денонсацію Протоколу між Державною митною службою України та Державним митним комітетом республіки білорусь про обмін інформацією в рамках системи управління ризиками» із метою денонсації цієї угоди, вчиненої 28 листопада 2011 року, у зв'язку із докорінною зміною обставин та як реакцію на підтримання республікою білорусь держави-агресора – РФ.

Таким чином, подальше вдосконалення системи управління митними ризиками із залученням зарубіжного досвіду передбачає необхідність співпраці України саме із тими державами, які позитивно та демократичними ляхами вирішують питання митних ризиків, включаючи і потенційні втрати бюджету від недоїмок внаслідок ухиляння від сплати мита, виконання низку обов'язкових для держави вимог.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного нами дослідження, на підставі вивчення і аналізу митних правил України, міжнародних актів, митної практики, реалізації законодавства у сучасності, праць вчених, сформульовано низку висновків, основні із яких наступні:

1. Проаналізовано загальне поняття ризику та виявлено основні закономірності та фактори управління ризиками у митній справі.

На основі аналізу визначення понять у законодавстві та науковій літературі, що відносяться до орієнтованої на ризики системи митного контролю, митний ризик слід визначити як імовірність або вірогідність настання (здобуття) несприятливих результатів, імовірність або вірогідність виникнення небезпек втрати митних ресурсів, недоотримання мита та інших прибутків у порівнянні з варіантами, які розраховані на оптимальне та раціональне використання і застосування митного контролю.

Управління ризиками – це є основна базова засада способів сучасного митного контролю, так як дозволяє оптимально застосовувати митні ресурси, при цьому не зменшуючи ефективності митного контролю, а також і звільняє більшість суб’єктів ЗЕД від зайвих митних формальностей, і тому формальності, засновані на управліннях митними ризиками, мають бути зорієнтовані на виявлення сфер, де існують найбільші митні ризики.

2. Розкрито особливості історичного досвіду становлення і розвитку системи управління митними ризиками в Україні та охарактеризовано статус учасників цієї системи.

Відзначено, що історичний аспект запровадження управління ризиками в митній справі на територіях України нараховує усе ще не так багато часу, але за останні роки митне середовище зазнало доволі значних змін, а саме це стосується способів торгівлі товарами, перевезення, швидкості операцій і об’єму товарів в глобальному міжнародному митному обігу. Одна з перших згадок про систему управлінь митними ризиками була наявна в Програмі

модернізації із 2003 року. Впровадження орієнтованої на ризик системи відбору до проведення перевірок значно підвищило якість роботи підрозділів митного контролю, починаючи із 2010 року. На сьогодні система управління митними ризиками у митній справі наразі надає можливість митним органами знайти ефективний та оптимальний баланс поміж фіскальними функціями, контрольними функціями, а також функціями сприяння митного проходження та через вибіркову перевірку товарів, вантажів тощо, на науковій та практичній основах.

Аналіз управління митними ризиками в Україні у процесі модернізації митної системи України показує, що система управління стосовно митних ризиків наразі поступово стає такою, що відповідає основним демократичним принципам митного контролю. Розвиток систем управлінь митними ризиками у нашій державі є прикладом того, як мають у межах однієї економічної та митної зони застосовуватися єдина нормативно-правова, інформаційно-аналітична та інша бази. Система митного контролю за товаропотоками, за експортно-імпортними операціями, за транзитом товарів, за іншими операціями ЗЕД, повинні застосовувати єдині митні стандарти, засновані на актах ЄС, застосовувати митне законодавство України, дотримувати єдиних норм для забезпечення ефективного функціонування митного контролю.

На Держмитслужбу та інші митні органи на сьогодні покладається величезна відповідальність стосовно системи управлінь митними ризиками у нашій державі за багато питань, які потребують нагального вирішення. Серед іншого – питання подальшого вдосконалення системи аналізу та управління митними ризиками, продовження вдосконалення введення електронного митного декларування, вдосконалення системи постмитного аудиту тощо. Усі ці завдання взаємопов’язані нерозривно між собою та покликані захищати митні та інші економічні інтереси України.

3. Виокремлено і висвітлено оптимальні процедури із здійснення заходів управління митними ризиками в Україні та окреслено шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками.

Відзначено, що на сучасному аналізу міжнародного регулювання управління митними ризиками насамперед слід виділити Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур (Переглянута Кіотська конвенція) та Конвенція про процедуру спільного транзиту. На національному рівні питання системи управлінь митними ризиками у нашій державі вирішується прийняттям нормативних документів, проте більшість з них є роздрібнені, не уніфіковані, тому їх застосування залежать від багатьох факторів. У зв'язку із цим слід виробити і прийняти загальну Стратегію розвитку та функціонування системи управління митними ризиками в Україні на 2023–2014 роки.

Проаналізовано систему управлінь митними ризиками у нашій державі на прикладі частка митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності. Аналіз проведено без врахування даних Донецької, Луганської митниць, митниць в Херсонській області, у Автономній Республіці Крим та у м. Севастополі. Вибірку було зроблено по аналізу діяльності таких митниць як Волинська, Дніпровська, Енергетична, Закарпатська, Київська, Львівська (до 2021 року – Галицька), Одеська, Хмельницька (до 2021 року – Подільська) та Чернівецька (до 2021 року – Буковинська). Зроблено висновок, що майже всі митниця мають тенденцію до підвищення показників впровадження орієнтованої на ризики системи відбору відповідно до визначених АСУР митних формальностей. Першість з виконання визначених АСУР митних формальностей тримає Дніпровська митниця, хоча у І квартал 2023 року спостерігається невелике зниження цільового значення. Також позитивна динаміка у Київської, Львівської та інших митниць. Негативні оцінки цільового значення виконання визначених АСУР митних формальностей – у Чернівецької митниці та, особливо, у Енергетичної митниці. Остання показує найгірші результати, тому вона найперше потребує реформування.

Також проаналізовано процедури здійснення окремих заходів з управління митними ризиками в Україні. З даних видно, що здійснення додаткових митних формальностей із ініціативи посадових осіб внаслідок застосування СУР становило 6,8 відсотків митних декларацій. При цьому найбільшу частку додаткових митних формальностей (83,9 відсотків) застосовано у митному режимі імпорту.

4. Визначено та аргументовано шляхи посилення ролі митниць у процесі управління митними ризиками (на прикладі окремих митниць).

Вказано, що Урядом України наразі розроблено «Шість кроків для реформи митниці», п'ятий крок із яких – це ризикоорієнтований підхід. Аргументовано виправляти негативні оцінки цільового значення виконання визначених АСУР митних формальностей – найбільше у Енергетичної митниці, яка показує найгірші результати серед усіх митниць, тому найперше потребує реформування.

Відмічено перехід від повного, деталізованого контролю на Енергетичній митниці до інтегрально-оперативного контролю та моніторингу, що здійснюється на принципі вибірковості, але з урахуванням забезпечення належного рівня енергетичної безпеки.

5. Порівняно системи управління митними ризиками із залученням передового досвіду зарубіжних держав та сформульовано пропозиції стосовно вдосконалення на цій основі системи управління митними ризиками в нашій державі.

Вказано на важливість аналізу при визначенні питань функціонування системи управлінь митними ризиками досвіду зарубіжних держав, зокрема, США та ЄС. Відзначено використання параметричного способу попереднього митного контролю у США, який на засадах математичних підходів дозволяє виявити митні декларації з малоімовірними даними. До переваг системи управлінь митними ризиками у ЄС можна віднести те, що, по-перше, її потенціали досить великі, по-друге, є можливість будування системи управлінь митними ризиками не прив'язуючись до ресурсів.

Щодо напрямів вдосконалення системи управління митними ризиками із залученням передового досвіду зарубіжних держав, то Україні слід припинити буд-які контакти у цій сфері з рф, а також з іншими державами, які підтримують державу-агресора, у т. ч. й у сфері впровадження технологій управління митними ризиками та спрощення митних процедур. Подальше вдосконалення системи управління митними ризиками із залученням зарубіжного досвіду передбачає необхідність співпраці України саме із тими державами, які позитивно та демократичними ляхами вирішують питання митних ризиків, включаючи і потенційні втрати бюджету від недоїмок внаслідок ухиляння від сплати мита, виконання низку обов’язкових для держави вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берестов І. В., Берестова Т. Т., Пестременко-Скрипка О. С. Ризики в митній справі та їх оцінка : конспект лекцій. Харків : УкрДУЗТ, 2020. 101 с.

2. Бороденко Т. М. Європейський вектор в митному адмініструванні України. *Grail of Science*. Вінниця, 2023. № 24. Pp. 132–139.

3. Брендак А. І. Застосування суб'єктоорієнтованих критеріїв в АСУР в контексті спрощення митних процедур. *Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів* : Матер. V Міжнар. науков.-практ. конфер. (Хмельницький, 6–7 лист. 2020 р.). Хмельницький : ХНУ, 2020. С. 6–7.

4. Брендак А. І. Імплементація інформаційних технологій у контексті функціональної розбудови системи управління митними ризиками. *Митна безпека.* Хмельницький, 2020. Випуск № 4. С. 10–19.

5. Бугель Ю. В., Чекаловська Г. З. Управління ризиками в митній справі : сутність та теоретичні засади. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. Київ, 2020. Том 31 (70). № 4. С. 109–118.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. та головн. редак. В. Т. Бусел. Київ–Ірпінь : Перун, 2019. 1728 с.

7. Войтов С. Г. Розвиток державного митного та податкового ризик-менеджменту в Україні : порівняльний аналіз. *The world of science and innovation* : Proceedings of XII International scientific and practical conference (London, United Kingdom, July 1-3, 2021). London : Cognum Publishing House, 2021. Pp. 120–125.

8. Давиденко Б., Крицька І. Коли чекати реформу уряду, як покращити роботу митниці, що робити з обшуками бізнесу та де знайти гроші на відбудову [Інтерв'ю Д. Шмигаля]. *Forbes*. Київ, 2023. 24 лют. URL: https://forbes.ua/money/koli-chekati-reformu-uryadu-yak-pokrashchiti-robotu-mitnitsi-shcho-robiti-z-obshukami-u-biznesu-perspektivi-podatkovoi-reformi-ta-de-

znayti-groshi-na-vidbudovu-velike-intervyu-denisa-shmigalya-24022023-11936 (Дата звернення : 05.04.2023).

9. Дацюк Л. Ризикорієнтована система себе виправдовує. *Урядовий кур'єр*. Київ, 2010. 12 жовт. URL: http://ukurier.gov.ua/uk/articles/rizikooriyentovana-sistema-sebe-vipravdovuye/ (Дата звернення : 05.04.2023).

10. Дорофеєва Л. М. Європейський вектор розвитку української митниці : монографія. Дніпро : УМСФ, 2019. 448 с.

11. ДПА : Фахівці Світового банку позитивно оцінюють хід модернізації Державної митної служби. *Урядовий портал*. Київ, 2009. 9 черв. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=221025036 (Дата звернення : 05.04.2023).

12. Дудорова Т. Ю. Фінансові ризики в системі митного контролю та митного оформлення товарів. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу* : Зб. тез допов. Всеукр. науков.-практ. конфер. (Київ, 26 берез. 2020 р.). Київ : КНУТД, 2020. С. 246–249.

13. Звіт про результати аудиту ефективності діяльності Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України та Державної митної служби України : Затверджено рішенням Рахункової палати від 22 груд. 2020 р. № 34-3. *Рахункова палата*. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2020/34-3_2020/Zvit_34-3_2020.pdf (Дата звернення : 05.04.2023).

14. Звіт про результати аудиту ефективності планування та результативності контролю за повнотою нарахування і своєчасністю надходження податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції : Затверджено рішенням Рахункової палати від 14 верес. 2021 № 20-2. *Рахункова палата*. URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/20-2_2021 / Zvit_20-2_2021.pdf (Дата звернення : 05.04.2023).

15. Зібницький І. Д. Аналітичні інструменти при прогнозуванні митних ризиків. *Бізнес-аналітика : моделі, інструменти та технології* : Матер. IV

Міжнар. науков.-практ. конфер. (Київ, 1–3 берез. 2023 р.). Київ : НАУ, 2023. С. 57–58.

16. Івашова Л. М., Івашов М. Ф., Крітенко О. О. Детінізація зовнішньоекономічної діяльності на основі розвитку методів аналізу ризиків і митного аудиту. *Публічне управління та митне адміністрування.* Дніпро, 2020. № 4 (27). С. 119–128.

17. Калінський Є. О., Тіхосова Г. А., Клевцов К. М. Шляхи вдосконалення порядку митного оформлення та контролю якості вантажів у морських портах України. *Товарознавчий вісник*. Луцьк, 2021. Випуск № 14. С. 205–214.

18. Капітанець С. В., Фрадинський О. А. Ризико-орієнтований підхід у проєктуванні розгортання нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) в митному просторі України. *Економіка та управління національним господарством*. Київ, 2022. Випуск № 68. С. 39–43.

19. Карпенко Г. Л., Коваль Н. О., Панфілова О. Є. Митне право ЄС : навчально-методичний посібник. Одеса : Фенікс, 2020. 118 с.

20. Ковальова М. Л. Особливості системи управління митними ризиками : світовий та український досвід. *Науковий вісник УНУ*. Ужгород, 2021. Випуск № 35. С. 42–46.

21. Ковальова М. Л. Принципи та особливості системи митного контролю в ЄС. *Підприємництво та інновації*. Київ, 2021. Випуск № 17. С. 13–17.

22. Комаров О. В. Механізми адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності : дис. … канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Дніпро, 2017. 210 с.

23. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 20 трав. 1987 р. (зі змінами і доповненнями). *Офіційний вісник Європейських Співтовариств*. 1987. L 226. Стор. 2.

24. Коновалов Ю. О. Система управління ризиками в Міністерстві доходів і зборів України, митний аспект. *Митна безпека*. Хмельницький, 2013. № 1. С. 38–42.

25. Корогодова О. О. Митна справа : ризики, виклики, можливості міжнародного співробітництва. *Міжнародне науково-технічне співробітництво : принципи, механізми, ефективність* : Зб. наук. пр. XVI (XXVIII) Міжнар. науков.-практ. конфер. (Київ, 12-13 берез. 2020 р.). Київ : КПІ ім. І. Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2020. С. 218–220.

26. Крисовата К. В. Ефективність митного контролю в контексті протидії фіскальним ризикам та контрабандним явищам. *Економіка та суспільство.* Одеса, 2021. Випуск № 27. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/463 (Дата звернення : 05.04.2023).

27. Кулик Г. Ю. Ризик-менеджмент в службовій діяльності посадових осіб митних органів України : дис. … канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Дніпропетровськ, 2013. 247 с.

28. Меморандум про взаєморозуміння щодо технічного співробітництва у 2006-2009 роках між Державною податковою адміністрацією України та Міністерством Фінансів – Податковою та митною адміністрацією Нідерландів від 7 черв. 2006 р. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2007. № 32. Ст. 1326.

29. Митна політика та митна безпека України : монографія / П. В. Пашко та ін. ; за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2013. 338 с.

30. Митний кодекс : Закон України від 13 берез. 2012 р. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2012. № 32. Ст. 1175.

31. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (у зміненій редакції на 26 черв. 1999 р.). *Офіц. вісн. України*. Київ, 2011. № 71. Ст. 727.

32. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) (редакція на 26 черв. 1999 р.). Підписана 18 трав. 1973 р. у м. Кіото (Японія). *Офіц. вісн. України*. Київ, 2011. № 18. Ст. 727.

33. Мороз С. Е., Калашник О. В., Коровченко А. О. Ризики під час визначення митної вартості товарів. *Актуальні проблеми теорії і практики*

експертизи товарів : Матер. VIII Міжнар. науков.-практ. Інтернет-конфер. (Полтава, 25-26 берез. 2021 р.). Полтава : ПУЕТ, 2021. С. 268–271.

34. Неліпович О. В. Етапи становлення та правова основа застосування системи управління митними ризиками в Євросоюзі. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі* : Зб. тез III науков.-практ. Інтернет-конфер. (Ірпінь – м. Хмельницький, 17-24 трав. 2019 р.). Ірпінь–Хмельницький : ДФС України та ін., 2019. С. 77–80.

35. Неліпович О. В. Особливості застосування автоматизованих систем управління митними ризиками : європейський досвід. *Modern Economics*. Миколаїв, 2019. № 17. С. 177–182.

36. Неліпович О. В. Система управління ризиками як інструмент спрощення митних процедур в контексті євроінтеграції. *Modern Economics*. Миколаїв, 2020. № 24. С. 119–124.

37. Неліпович О. В. Сучасна нормативно-правова база управління митними ризиками в Україні. *Економічна система країни в контексті міжнародного співробітництва : стан та перспективи розвитку* : Матер. міжнар. науков.-практ. конфер. (Львів, 31 серп. 2019 р.). Львів : ЛЕФ, 2019. С. 64–67.

38. Несторишен І. В., Бережнюк І. Г., Брендак А. І. Система управління митними ризиками в контексті спрощення митних процедур. *Modern Economics*. Миколаїв, 2020. № 22. С. 59–63.

39. Несторишен І. В., Туржанський В. А. Механізм формалізації та затвердження профілів митних ризиків. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі* : Зб. тез III науков.-практ. Інтернет-конфер. (Ірпінь – м. Хмельницький, 17-24 трав. 2019 р.). Ірпінь–Хмельницький : ДФС України та ін., 2019. С. 95–98.

40. Остапенко А. С., Повод Т. М. Управління ефективністю та митними ризиками в логістичних процесах зовнішньоекономічної діяльності. *Східна Європа : економіка, бізнес та управління*. Дніпро, 2020. Випуск № 1 (24). С. 221–228.

41. Петрук О. М., Костишин Ю. С. Механізм митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Облік і фінанси.* Київ, 2020. № 2 (88). С. 93–102.

42. Податковий кодекс : Закон України від 2 груд. 2010 р. *Відом. Верх. Ради України*. Київ, 2011. № 13-14, № 15-16. Ст. 112.

43. Подра О. П., Петришин Н. Я. Особливості управління ризиками у митній сфері. *Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення та проблеми розвитку*. Львів, 2022. № 1 (7). С. 32–39.

44. Показники комплексної оцінки (2021 рік). *Портал Держмитслужби України*. URL: https://customs.gov.ua/web/content/6106?unique=e7da8e8f603d8edd07fbc34c302cdceb49f7491a&download=true (Дата звернення : 05.04.2023).

45. Показники комплексної оцінки (на грудень 2020). *Портал Держмитслужби України*. URL: https://customs.gov.ua/web/content/2836?unique=c35a97fcde9e54b6ce9edea3aaf87a8a53217a2e&download=true (Дата звернення : 05.04.2023).

46. Показники комплексної оцінки (річний 2022 рік). *Портал Держмитслужби України*. URL: https://customs.gov.ua/web/content/7722?unique=c97f89d504c2c8af924f53f3f6b6eac9fa9b9463&download=true (Дата звернення : 05.04.2023).

47. Показники комплексної оцінки Державної митної служби України (I квартал 2023). *Портал Держмитслужби України*. URL: https://customs.gov.ua/web/content/8395?unique=b06193a397b49c3c8f0045484da4d817b582d884&download=true (Дата звернення : 05.04.2023).

48. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв’язку з проведенням адміністративної реформи : Закон України від 14 січ. 2020 р. № 440-IX. *Відом. Верх. Ради України*. Київ, 2020. № 28. Ст. 188.

49. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію

між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 15 серп. 2022 р. № 2510-IX. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2022. № 71. Ст. 4290.

50. Про внесення змін до Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : Наказ Мінфіну України від 22 січ. 2021 р. № 32. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2021. № 25. Ст. 1219.

51. Про експлуатацію модуля АСАУР в пунктах пропуску через державний кордон для автомобільного сполучення : Наказ Державної митної служби України від 28 лист. 2012 р. № 683. *ЛІГА : ЗАКОН*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MK120854.html (Дата звернення : 05.04.2023).

52. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 груд. 2019 р. № 361-IX. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2020. № 4. Т. 2. Ст. 189.

53. Про запровадження рекомендаційно-технічного пілотного проєкту виконання митних формальностей в автоматичному режимі : Наказ Державної митної служби України від 7 трав. 2020 р. № 167. *Верховна Рада України : Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0167913-20 (Дата звернення : 05.04.2023).

54. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи посадових осіб митних органів з аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю за правильністю визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України : Наказ Державної фіскальної служби України від 11 верес. 2015 р. № 689. *ДФС України : Офіційний портал*. URL: http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/66340.html (Дата звернення : 05.04.2023).

55. Про затвердження Порядку ввезення на митну територію України та цільового використання деяких товарів підприємствами, які мають, створюють або модернізують виробничі потужності для промислового виробництва транспортних засобів : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квіт. 2023 р. № 372. *Урядовий кур'єр*. 2023. № 85. 28 квіт.

56. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа : Наказ Мінфіну України від 30 трав. 2012 р. № 631. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2012. № 64. Ст. 2627.

57. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей у разі виходу з ладу автоматизованої системи митного оформлення або єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів : Наказ Мінфіну України від 17 серп. 2020 р. № 508. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2020. № 84. Ст. 2726.

58. Про затвердження Порядку застосування ризик-орієнтованого підходу в Бюро економічної безпеки України : Наказ Бюро економічної безпеки України від 1 лют. 2023 р. № 36. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2023. № 25. Ст. 1434.

59. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : Наказ Мінфіну України від 31 лип. 2015 р. № 684 (у редакції Наказу Мінфіну України від 22 січ. 2021 р. № 32). *Офіц. вісн. України*. Київ, 2021. № 25. Ст. 1219.

60. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квіт. 2007 р. № 877-V. *Відом. Верх. Ради України*. Київ, 2007. № 29. Ст. 389.

61. Про оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень і затвердження Змін до Порядку заповнення митних декларацій за формою єдиного адміністративного документа : Наказ Мінфіну України від 4 січ. 2023 р. № 6. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2023. № 4. Ст. 389.

62. Про розвиток системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 р. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2017 р. № 978-р. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2018. № 4. Ст. 190.

63. Протокол між Державною митною службою України та Державним митним комітетом Республіки Білорусь про обмін інформацією в рамках системи управління ризиками від 28 лист. 2011 р. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2011. Випуск № 98. Ст. 3596.

64. Разумей Г. Ю. Розвиток механізмів електронного управління митними ризиками. *Публічне управління та митне адміністрування.* Дніпро, 2019. № 3 (22). С. 267–276.

65. Разумей Г. Ю., Разумей М. М. Аналіз ризиків у митній справі : навчальний посібник. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 245 с.

66. Разумей Г. Ю., Разумей М. М. Фіскальні ризики у ракурсі функцій та завдань державної митної служби України. *Науковий погляд : економіка та управління*. Дніпро, 2020. № 2 (68). С. 43–50.

67. Разумей М. М. Розвиток регіонального ризик-менеджменту відповідно до міжнародних стандартів митного контролю. *Науковий погляд : економіка та управління.* Дніпро, 2019. № 1 (63). С. 7–13.

68. Стародубцев М. Д., Кміть В. М. Міжнародні підходи до управління ризиками та їхнє використання у митній діяльності України. *Priority directions of science and technology development* : Abstracts of V International scientific and practical conference (Kyiv, January 24-26, 2021). Kyiv : SPC «Sci-conf.com.ua», 2021. Pp. 1616–1623.

69. Терещенко С. С. Митний контроль. Алгоритм аналізу факторів ризику під час митного контролю. *Вісник Академії митної служби України*. Дніпропетровськ, 2000. № 3. С. 3–12.

70. Туржанський В. А. Управління ризиками в контексті аналізу показників діяльності суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності митними

адміністраціями країн ЄС. *Modern Economics*. Миколаїв, 2020. № 22. С. 108–111.

71. Туржанський В. А., Несторишен І. В. Зміни нормативно-правового регулювання аналізу та оцінки митних ризиків. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі* : Зб. тез ІІІ науков.-практ. Інтернет-конфер. (Ірпінь – м. Хмельницький, 17-24 трав. 2019 р.). Ірпінь–Хмельницький : ДФС України та ін., 2019. С. 59–62.

72. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, вчинена 21 берез. 2014 р. та 27 черв. 2014 р. в Брюсселі. *Офіц. вісн. України*. Київ, 2014. № 75. Том 1. Ст. 2125.

73. Управління ризиками в митній справі : зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія / І. Г. Бережнюк та ін. ; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП. Мельник А. А., 2014. 288 с.

74. Федоришина Л. М. Митні ризики : підходи до трактування та класифікації. *Східна Європа : економіка, бізнес та управління*. Дніпро, 2019. Випуск № 3 (20). С. 127–135.

75. Федоришина Л. М. Поняття ризиковості у митній справі. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі* : Зб. тез ІІІ науков.-практ. Інтернет-конфер. (Ірпінь – м. Хмельницький, 17-24 трав. 2019 р.). Ірпінь–Хмельницький : ДФС України та ін., 2019. С. 11–14.

76. Федоришина Л. М. Система управління ризиками як інструмент протидії мінімізації митних платежів. *Протидія мінімізації сплати податків : світовий досвід та практика України* : Зб. мат. ІІ науков.-практ. кругл. столу (Ірпінь, 16-17 трав. 2019 р.). Ірпінь : НДІ фіскальної політики, 2019. С. 168–170.

77. Федоришина Л. М., Семенюк Н. О. Становлення системи управління ризиками в Україні як невід'ємний елемент забезпечення ефективності митного контролю. *Митна безпека.* Хмельницький, 2020. Випуск № 4. С. 123–140.

78. Фрадинський О. А. Застосування системи управління ризиками митними службами країн-членів Євразійського економічного союзу. *Сталий розвиток економіки.* Хмельницький, 2019. № 2. С. 32–39.

79. Фрадинський О. А. Система управління ризиками в процесі митного адміністрування Австралійської Співдружності. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі* : Зб. тез III науков.-практ. Інтернет-конфер. (Ірпінь – м. Хмельницький, 17-24 трав. 2019 р.). Ірпінь–Хмельницький : ДФС України та ін., 2019. С. 52–55.

80. Фрадинський О. А. Стандарти управління ризиками в діяльності митної служби Нової Зеландії. *Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ* : Зб. тез допов. III Всеукр. наукю-практ. Інтернет-конфер. (Херсон, 18-19 квіт. 2019 р.). Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2019. С. 180–182.

81. Чупайленко О. А. та ін. Визначення транспортних і митних ризиків у міжнародних вантажних перевезеннях методом експертних оцінок. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія : Технічні науки*. Київ, 2023. Том 34 (73). № 1. С. 329–335.

82. Янушкевич Д. А. Управління ризиками при здійсненні митних процедур у відповідності з міжнародними вимогами. *Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи* : Зб. матер. Міжнар. науков.-практ. Інтернет-конфер. (Львів, 27 лист. 2019 р.). Львів : Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019. С. 50–54.

83. Ярош А. О. Автоматизована система аналізу та управління митними ризиками як ефективний засіб забезпечення митної безпеки. *Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки* : Зб. тез податк. конгресу (Ірпінь, 12 груд. 2019 р.). Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2019. С. 146–148.

84. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the EU Strategy and Action Plan for customs risk management : Tackling risks, strengthening supply

chain security and facilitating trade (COM/2014/0527 final). European Commission. Taxation and Customs Union. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2014:0527:FIN (Дата звернення : 05.04.2023).

85. Customs Risk management in details. URL :https://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-risk- management/why-is-risk-management-crucial_en (Дата звернення : 05.04.2023).

86. Merriman, J. M. A history of modern Europe : from the Renaissance to the present. Vol. 2. 2nd ed. New York/London : W. W. Norton & Company, 2004. Pp. 1281–1282.

87. Regulation (EU) No 952/2013 of The European Parliament And of The Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ :L :2013 :269 :0001 :0101 :EN :PDF (Дата звернення : 05.04.2023).

88. The International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs procedures. *World Customs Organization*. URL: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/conventions/pf_revised_kyoto_conv/kyoto_new.aspx (Дата звернення : 05.04.2023).

89. The priorities : EU Strategy and Action Plan for customs Risk Management. *Official web-site*. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-risk-management/priorities-eu-strategy- action-plan-customs-risk-management_en (Дата звернення : 05.04.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності (на грудень 2020 року)

Назви митниць	Формули розрахунків	Значення у звітних періодах, відсотків	Цільове значення
Азовська	ЕРасур = 73 / 448 × 100 відсотків	16,29	відмінно
Буковинська	ЕРасур = 58 / 1082 × 100 відсотків	05,36	добре
Волинська	ЕРасур = 123 / 2680 × 100 відсотків	04,59	задовільно
Галицька	ЕРасур = 500 / 9420 × 100 відсотків	05,31	добре
Дніпровська	ЕРасур = 244 / 3760 × 100 відсотків	06,49	добре
Енергетична	ЕРасур = 5 / 858 × 100 відсотків	00,58	незадовільно
Закарпатська	ЕРасур = 108 / 3337 × 100 відсотків	03,24	задовільно
Київська	ЕРасур = 201 / 20883 × 100 відсотків	00,96	незадовільно
Одеська	ЕРасур = 185 / 6395 × 100 відсотків	02,89	незадовільно
Північна	ЕРасур = 37 / 981 × 100 відсотків	03,77	задовільно
Подільська	ЕРасур = 165 / 2600 × 100 відсотків	06,35	добре
Поліська	ЕРасур = 37 / 7783 × 100 відсотків	00,48	незадовільно
Слобожанська	ЕРасур = 250 / 3818 × 100 відсотків	06,55	добре
Східна	ЕРасур = 13 / 99 × 100 відсотків	13,13	відмінно
Чорноморська	ЕРасур = 57 / 657 × 100 відсотків	08,68	добре

Джерело: Розроблено автором на основі [45].

Додаток Б

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності у 2021 році*

Назви митниць	Формули розрахунків	Значення у звітних періодах, відсотків	Цільове значення
Вінницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	08,26	добре
Волинська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	06,86	добре
Дніпровська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	07,94	добре
Енергетична	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	02,03	незадовільно
Житомирська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	08,57	добре
Закарпатська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	03,09	задовільно
Запорізька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	11,74	відмінно
Івано-Франківська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	06,10	добре
Київська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	07,44	добре
Кропивницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	12,42	відмінно
Львівська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	04,75	задовільно
Миколаївська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	03,57	задовільно
Одеська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	03,29	задовільно
Полтавська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	05,21	задовільно

Продовження таблиці Додатку Б

Рівненська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	04,28	задовільно
Сумська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	07,84	добре
Тернопільська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	08,64	добре
Харківська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	08,03	добре
Хмельницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	05,65	добре
Черкаська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	06,65	добре
Чернівецька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	04,92	задовільно
Чернігівська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків	10,69	відмінно

Примітка.

* Показник розраховано за затвердженою наказом Держмитслужби від 11 вересня 2020 року «Про затвердження Показників комплексної оцінки митниць Держмитслужби» методикою неможливо, у зв’язку зі змінами організаційної структури Держмитслужби та її органів у 2021 році та зміною методики розрахунку показників. Тому інформація чинна за ІІ півріччя 2021 року.

Джерело: Розроблено автором на основі [44].

Додаток В

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності у 2022 році

Назви митниць	Формули розрахунків [Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків]	Значення у звітних періодах, відсотків	Цільове значення
Вінницька	Ерасур = 1726 / 16505 × 100 відсотків	10,00	відмінно
Волинська	Ерасур = 6852 / 81130 × 100 відсотків	08,00	добре
Дніпровська	Ерасур = 1672 / 15646 × 100 відсотків	11,00	відмінно
Енергетична*	Ерасур = 1119 / 4050 × 100 відсотків	02,00	незадовільно
Житомирська*	Ерасур = 1056 / 11162 × 100 відсотків	09,00	добре
Закарпатська	Ерасур = 1220 / 23067 × 100 відсотків	05,00	задовільно
Запорізька*	Ерасур = 329 / 2329 × 100 відсотків	14,00	відмінно
Івано-Франківська	Ерасур = 1020 / 12061 × 100 відсотків	08,00	добре
Київська	Ерасур = 9328 / 131418 × 100 відсотків	07,00	добре
Кропивницька	Ерасур = 190 / 1581 × 100 відсотків	12,00	відмінно
Львівська	Ерасур = 6483 / 117283 × 100 відсотків	06,00	добре
Миколаївська**	Ерасур = 104 / 1530 × 100 відсотків	07,00	добре
Одеська	Ерасур = 2662 / 31774 × 100 відсотків	08,00	відмінно
Полтавська	Ерасур = 316 / 3022 × 100 відсотків	10,00	відмінно
Рівненська*	Ерасур = 2201 / 33784 × 100 відсотків	07,00	добре
Сумська*	Ерасур = 461 / 3479 × 100 відсотків	13,00	відмінно
Тернопільська	Ерасур = 1281 / 11113 × 100 відсотків	12,00	відмінно
Харківська**	Ерасур = 631 / 6448 × 100 відсотків	10,00	добре
Хмельницька	Ерасур = 588 / 8842 × 100 відсотків	07,00	добре
Черкаська	Ерасур = 439 / 3342 × 100 відсотків	13,00	відмінно
Чернівецька	Ерасур = 1360 / 21415 × 100 відсотків	06,00	добре
Чернігівська*	Ерасур = 297 / 2397 × 100 відсотків	12,00	відмінно

Примітки.

* Митниці не працювали, або частково не працювали відповідно до наказу Держмитслужби від 24 лютого 2022 «Про установлення простою у роботі територіальних органів Держмитслужби».

** Показники розраховані згідно із даними сервера АСМО «Інспектор» та з об’єктивних причин можуть бути розбіжні з даними, які містяться на серверах відповідних митниць.

Джерело: Розроблено автором на основі [46].

Додаток Г

Частки митних декларацій, стосовно яких відповідно до результатів виконання митницями визначеними АСУР митних формальностей було виявлено фактичні розбіжності за І квартал 2023 року

Назви митниць	Формули розрахунків [Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків]	Значення у звітних періодах, відсотків	Цільове значення
Вінницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 371 / 3985 × 100 відсотків	09,00	добре
Волинська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 1644 / 21511 × 100 відсотків	08,00	добре
Дніпровська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 476 / 4224 × 100 відсотків	11,00	відмінно
Енергетична	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 621 / 17612 × 100 відсотків	04,00	задовільно
Житомирська *	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 309 / 2984 × 100 відсотків	10,00	відмінно
Закарпатська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 262 / 4867 × 100 відсотків	05,00	задовільно
Запорізька*	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 85 / 595 × 100 відсотків	14,00	відмінно
Івано-Франківська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 229 / 3051 × 100 відсотків	08,00	добре
Київська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 2933 / 41533 × 100 відсотків	07,00	добре

Продовження таблиці Додатку Г

Кропивницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 82 / 401 × 100 відсотків	20,00	відмінно
Львівська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 2158 / 31071 × 100 відсотків	07,00	добре
Миколаївська *	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 16 / 536 × 100 відсотків	03,00	задовільно
Одеська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 838 / 7298 × 100 відсотків	11,00	відмінно
Полтавська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 109 / 938 × 100 відсотків	12,00	відмінно
Рівненська*	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 432 / 5833 × 100 відсотків	07,00	добре
Сумська*	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 100 / 613 × 100 відсотків	16,00	відмінно
Тернопільська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 384 / 2539 × 100 відсотків	15,00	відмінно
Харківська**	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 134 / 990 × 100 відсотків	14,00	відмінно
Хмельницька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 194 / 2541 × 100 відсотків	08,00	добре
Черкаська	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 107 / 845 × 100 відсотків	13,00	відмінно
Чернівецька	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 356 / 6578 × 100 відсотків	05,00	задовільно
Чернігівська*	Ерасур = МДРНасур / ∑МДМФасур × 100 відсотків Ерасур = 81 / 605 × 100 відсотків	13,00	відмінно

Примітки.

* Митниці не працювали або частково не працювали у зв’язку із простоєм.

** Показники розраховані згідно із даними сервера АСМО «Інспектор» та з об’єктивних причин можуть бути розбіжні з даними, які містяться на серверах відповідних митниць.

Джерело: Розроблено автором на основі [47].